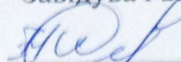

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН, ІНФОРМАЦІЇ ТА
РЕГІОНАЛЬНИХ СТУДІЙ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач випускової кафедри

 Ніна РЖЕВСЬКА

« 15 / » 06 2023р.

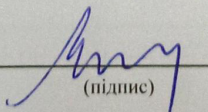
КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ БАКАЛАВРА
ЗА СПЕЦІАЛЬНОСТІ 291 «МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ, СУСПІЛЬНІ
КОМУНІКАЦІЇ ТА РЕГІОНАЛЬНІ СТУДІЇ»
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ
«МІЖНАРОДНА ІНФОРМАЦІЯ»

**Тема: «ВПЛИВ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ В ПОЛЬЩІ НА РОЗВИТОК
УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ДИПЛОМАТИЧНИХ ВІДНОСИН»**

Виконавець: здобувач вищої освіти 4 курсу, 409 групи, Пех Вікторія
Миколаївна

Керівник: к. політ.н., доцент кафедри міжнародних відносин, інформації та
регіональних студій Мороз Андрій Сергійович

Нормоконтролер: _____

(підпис)

Олексій МЕНДРІН

КИЇВ 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЛІ ДІАСПОРИ У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ	
1.1. Понятійно-категоріальне і теоретико-концептуальне вимірювання проблеми діаспор в міжнародних відносинах.....	7
1.2. Національний та транснаціональний характер сучасних діаспор як суб'єктів геополітичного впливу.....	12
1.3. Місце та роль діаспор в розвитку системи міжнародних відносин (транскордонне співробітництво, зовнішня політика держави, дипломатичні відносини).....	16
РОЗДІЛ 2. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ В ПОЛЬЩІ	
2.1. Українська діаспора в Польщі: генезис та основні етапи її формування.....	26
2.2. Сучасна українська діаспора Польщі як складова частина етносоціального організму.	29
2.3. Роль української діаспори Польщі у розвитку міждержавних відносин.....	34
РОЗДІЛ 3. ЗНАЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ В ПОЛЬЩІ У РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ДИПЛОМАТИЧНИХ ВІДНОСИН	
3.1. Вплив української діаспори в Польщі на українсько-польське міждержавне співробітництво у контексті європейської політики України...40	
3.2. Проблеми та перспективи розвитку української діаспори в Польщі у сфері дипломатичних відносин.....	50
ВИСНОВКИ.....	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	62

ВСТУП

Актуальність та ступінь вивченості теми дослідження. До найбільших змін в сучасній міжнародній системі відносять зміну складу її акторів. Нині у всіх поліетнічних суспільствах відбувається активізація етносів як суб'єктів та об'єктів етнополітичних процесів. При цьому у розвитку національних відносин поступово виділяється фактор особливої етнічної групи – діаспори, яка переживає період зростання національної самосвідомості та національної самоідентифікації.

У наш час глобальні інтеграційні тенденції створили можливості самовизначення діаспор на геополітичному рівні, зокрема й утворення транснаціональних спільнот. Використання впливу діаспоральних груп у геополітичних процесах є життєво важливою складовою сучасної зовнішньої політики особливо для маленьких етносів. У процесі глобалізації діаспори виступають не тільки носіями етнокультурних традицій певного народу, але і політичним інструментом міждержавних відносин, а також самостійним учасником зовнішньої політики.

Сьогодні національна діаспора є повноправним і зацікавленим учасником сучасної соціальної модернізації, активно впливає на систему міжнаціональних відносин. Діаспори в сучасних міжнародних відносинах можуть виступати як фактор співпраці в міждержавної і транснаціональної сферах. Цим сучасні діаспори суттєво відрізняються від переселенських анклавів минулих епох. У зв'язку з цим посилення ролі діаспори визначається і передбачається державою на політико-правовому внутрішньо- і зовнішньополітичному рівні.

Даній проблемі присвячено чимало спеціальних досліджень, наукової і науково-дослідницької літератури, суспільно-політичних і літературних журналів. У літературі діаспори розглядаються з різних аспектів: психологічного, етнографічного, політологічного, соціально-філософського, культурологічного, історичного, соціологічного і т.ін..

В даний час можна відзначити зростаючу увагу дослідників до різних теоретичних і практичних питань формування та життєдіяльності етнічних діаспор, при цьому значний інтерес представляють особливості соціально-політичної активності етнічних діаспоральних організацій в умовах модернізації та глобалізації сучасного світу. Багато західних вчених вже давно звертають увагу на роль діаспори в міжнародних, зокрема двосторонніх міждержавних відносинах. Це роботи М. Брубейкера [124], Р. Коена [126], Г. Шеффера [120] та ін. До найбільш значущих робіт з даної проблематики вітчизняних науковців слід віднести дослідження А.Атаманенко [5-7], Т.Воропасової та Н. Аверянової [21], В. Євтуха, В. Трощинського та А. Попка [36; 37], І. Ключковської [46; 47], І. Монолатія [66], Т. Раєвич [86], М. Трофименка [100] та ін. Однак феномен діаспори та його можливість трансформуватися в недержавного актора сучасних міжнародних відносин залишаються маловивченими.

За сучасності одним з найближчих партнерів України є Польща. Країни поєднує спільність етнодемографічних коренів, тісні культурні зв'язки, єдність політико-стратегічних інтересів тощо. Інтенсифікації зв'язків між двома країнами сприяє діяльність чисельної діаспори українців в Польщі. Власне питанням української діаспори в Польщі присвячено дослідження таких науковців, як: В. Кирилич [45], Й. Конечна [49], С. Куришко [56], Ю. Окуньовська [71], Л. Хахула [114; 115] та ін. Українські науковці, які займаються вивченням міграційної проблематики, такі як Р.Давидюк [27], А. Зубик [40; 41], О. Малиновська [62], І. Савчук [87] та ін., приділяють увагу дослідженню особливостей перебування українських громадян в Польщі, оскільки це одна із основних країн-реципієнтів української робочої сили. У межах міждержавних дипломатичних стосунків між Україною та Польщею українська діаспора в Польщі також займає важливе місце. Вплив української діаспори в Польщі на розвиток українсько-польських дипломатичних відносин вивчав Я. Таран [92-98]. Також дана тема розглядалася Я. Турчин та О. Уханською [101-103]. Втім, дослідження проблеми української діаспори та

її місця у міжнародних, зокрема дипломатичних відносинах, залишається актуальним.

Мета дослідження – дослідити вплив української діаспори в Польщі на розвиток українсько-польських дипломатичних відносин.

Предмет дослідження – вплив української діаспори в Польщі на розвиток українсько-польських дипломатичних відносин..

Об’єкт дослідження – відносини, що виникають при взаємодії діаспор з державами як акторами сучасних міжнародних, зокрема дипломатичних, відносин.

Завдання дослідження:

- розкрити понятійно-категоріальне і теоретико-концептуальне вимірювання проблеми діаспор в міжнародних відносинах;
- визначити національний та транснаціональний характер сучасних діаспор як суб’єктів геополітичного впливу;
- з’ясувати місце та роль діаспор в розвитку системи міжнародних відносин (на рівні транскордонного співробітництва, зовнішньої політики держави, дипломатичних відносин);
- проаналізувати генезис та основні етапи формування української діаспори в Польщі;
- висвітлити особливості сучасної української діаспори у Польщі як складової частини етносоціального організму;
- розглянути роль української діаспори у Польщі в розвитку міждержавних відносин;
- дослідити вплив української діаспори в Польщі на українсько-польське міждержавне співробітництво у контексті європейської політики України;
- виокремити проблеми та висвітлити перспективи розвитку української діаспори в Польщі у сфері дипломатичних відносин.

Методи дослідження. Застосування історико-правового методу дозволило проаналізувати генезис та основні етапи формування української діаспори в Польщі. Формально-правовий метод дозволив з’ясувати

понятійно-категоріальне і теоретико-концептуальне вимірювання проблеми діаспор в міжнародних відносинах. Формально-логічний метод і метод системно-структурного аналізу було використано при визначенні національного та транснаціонального характеру сучасних діаспор як суб'єктів геополітичного впливу, їх місця та ролі діаспор в розвитку системи міжнародних відносин. Порівняльно-правовий метод використано при дослідженні сучасної української діаспори у Польщі. Метод узагальнення дав можливість визначити вплив української діаспори в Польщі на українсько-польське міждержавне співробітництво у контексті європейської політики України. На підставі критичного методу, а також методів моделювання та прогнозування окреслено проблеми та висвітлити перспективи розвитку української діаспори в Польщі у сфері дипломатичних відносин.

Апробація результатів дослідження була оприлюднена на таких заходах:

Круглий стіл з нагоди Дня спротиву окупації Автономної Республіки Крим та міста Севастополя (23 лютого 2023 року, м.Київ), де було представлено доповідь про вплив діаспор на міжнародні відносини [75].

Міжнародна науково-практична конференція «Політ. Сучасні проблеми науки» (4-7 квітня 2023 року, м Київ), де було представлено доповідь про вплив української діаспори в Польщі на розвиток українсько-польських дипломатичних відносин [76].

Ці заходи дали можливість обмінятися науковими знаннями та отримати висновки та рекомендації щодо досліджуваної теми.

Структура роботи обумовлена поставленою метою та завданнями. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, що налічують 138 найменувань. Загальний обсяг роботи – 78 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЛІ ДІАСПОРИ У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

1.1. Понятійно-категоріальне і теоретико-концептуальне вимірювання проблеми діаспор в міжнародних відносинах

Термін «діаспора» існує з давніх-давен, зокрема, зустрічається в грецькому перекладі єврейської Біблії. Спочатку термін «діаспора» застосовувався до проживання євреїв поза Палестиною, особливо після їх вигнання на початку 6 ст. до н. е. вавилонським царем Навуходоносором II, а потім в I – II ст. н. е. – римлянами. Згодом це слово згадується у Плутарха, Філона Олександрійського і пізніше у християнських авторів.

У середньовіччі кількість таких діаспор постійно зростала внаслідок завоювальницьких походів, воєн, в умовах етнічних і релігійних переслідувань, утисків і обмежень. Термін «діаспора» застосовувався також до деяких інших етнічних (наприклад, вірмени, ірландці, китайці) і релігійних (наприклад, ранні християни) спільнот.

У Новий та Новітній часи діаспори стали з'являтися в результаті економічних перетворень, що вимагали значних трудових ресурсів (США, Канада, Латинська Америка, Індія, Південно-Африканська Республіка, Австралія). Приводом для утворення діаспор поза власною історичною батьківщиною для ряду націй стали також перенаселення, утиски і обмеження в суспільному житті, які мали можливість трактуватися як етнічне переслідування (поляки, ірландці, німці, італійці та ін.) [129, с. 20-21].

Енциклопедична література характеризує термін «діаспора» (грец. Διάσπορά, diaspora – розсіювання) як «перебування значної частини народу (етнічної спільності) поза країною свого походження, яка має соціальні інститути для підтримки і розвитку своєї спільності» [35, с. 76].

У наш час термін «діаспора» вживається для позначення дуже широкого кола різнорідних явищ. У зв'язку з цим значення, що вкладається в слово «діаспора», змінюється залежно від того, хто його вживає.

Поняття «діаспора» зараз вживається як таке для таких явищ, як народні меншини, біженці, трудові та економічні мігранти і т. ін. Зрештою, йдеться про всіх групи мігрантів, тобто про людей, які з будь-яких причин опинилися за межами країни свого походження.

Існують і більш широкі пояснення поняття діаспори як частини народу, яка перебуває за межами країни свого походження. Іноді ж діаспора стає просто синонімом еміграції або національної меншини.

Але такі визначення не є цілком точними, так як в них включені спеціальні ознаки, які не характеризують діаспори як соціальне явище [8].

У літературі пропонується два головних пояснення поняття діаспора: 1) етнічна спільність, яка виявилася в іноетнічних середовищах; 2) населення певної держави, що належить етнічно і культурно до іншої країни, і спрямовує підвищену увагу на близькість поняття «діаспора» з терміном «національна меншина» [134, с. 47].

Більшість авторів оцінює діаспору не тільки і не стільки як спільність, жорстко окреслену демографічними та етнокультурними межами, але, і навіть швидше, як стиль життєвої поведінки за умови знаходження і проживання за межами країни походження (історичною батьківщиною) [130, с. 77].

При цьому до характерних ознак діаспори відносять: 1) етнічну та релігійну ідентичність та групову самосвідомість; 2) спільність культурних цінностей; 3) народну і культурну самобутність; 4) наявність загального історичного походження; 5) здатність до самоорганізації та здійснення діаспорою соціального захисту своїх членів [3, с. 65-66]; 6) самодостатність [18, с. 20].

Отже, виходячи з вищенаведених ознак, діаспора відрізняється від етнічної групи наявністю певних інституціональних засад, а також змістом, як етнокультурного, так і етнополітичного характеру [86, с. 90].

Представники «політичного» підходу розглядають діаспору як політичне явище. Головну увагу вони роблять на таких поняттях, як «батьківщина» і «політичний кордон», так як в їх інтерпретації діаспорами вважаються тільки ті етнічні розсіювання, що знаходяться за межами країни результату.

Історія і культурна самобутність – це лише основа, на якій виникає феномен діаспори й характеризує термін «діаспора» з точки зору стійкості взаємозв'язків з історичною батьківщиною як культурно відмінну громаду, утворену на основі уявлень про єдине походження, що впливають з колективних зв'язків, солідарності і демонструють ставлення до батьківщини.

В основі створення діаспор, крім історичної ситуативності та особистісної ідентифікації, лежить також фактор спільності країни походження.

Феномен сучасних діаспор має в собі досі слабо досліджуване явище накладення друг на друга соціальних, етнічних і політичних просторів, через що стали можливим поява і існування масштабних етнічних анклавів, що перетинають кордони культур і країн [135, с. 460].

Таким чином, незаперечним є той факт, що цей термін не має універсальної дефініції і вимагає точного понятійно-категоріального та теоретико-концептуального визначення.

З огляду на всі підходи до розуміння такого багатогранного явища, як діаспора, можна дати йому наступне визначення: діаспора – це не тільки процес розсіювання спочатку єдиного народу, а також сукупність груп, що входять до даної спільноти, які перебувають поза межею початкового регіону проживання, іншими словами на місцевості, вже заселеній іншими етнічними громадами, і які створені для задоволення соціальних, культурних,

економічних і інших потреб, які мають для цього чітко структуровану організацію.

Поява і існування діаспор – не тільки об'єктивна історична даність, а й об'єктивна неминучість в силу того, що: глобалізація, що розуміється як сукупність різнорідних явищ, що ведуть до об'єднання людства в загальній культурі – невинна спрямованість глобального історичного процесу, що реалізує себе в породженні діаспор; діаспори після свого виникнення – носії цього процесу.

В утворенні і в поведінці діаспор виражається не усвідомлено-осмислена воля людей (зібралися, розглянули, прийняли рішення: переїхати на постійне місце проживання до сфери домінування культури іншого народу і там «об'єднатися в діаспору», яка повинна щось робити і не робити іншого), а алгоритміка колективної психіки, обумовлена історичним минулим, дія якої стимулюється життєвими обставинами, що склалися в даний час.

Проте початок діаспори можуть покласти:

- полонені, компактно розселені переможцем на який-небудь місцевості, які не втратили своєї культурної своєрідності (наприклад, «вавилонський полон» древніх євреїв);

- частина завойовників, яка осідала на місцевості, по якій проходила армія, після чого знаходила спосіб мирного співіснування з корінним населенням, не втрачаючи при цьому власної культурної самоідентичності протягом більш-менш історично тривалого часу;

- діаспорізація корінного населення внаслідок завоювання (так з'явилися вірменська, грецька та курдська діаспора в Туреччині);

- біженці – люди, які залишили свою батьківщину під впливом на них різних причин: політичних (війни і загроза геноциду, розбіжності соціальних груп пов'язаних з правочинністю тієї чи іншої ідеології, яка виражає її організації життя суспільства, розбіжності пов'язаних з віросповіданням і т.ін.), економічних (неможливість знайти роботу, що може забезпечити фінансове благополуччя своєї сім'ї або бажане майбутнє своїм дітям, яка

утворилася в економічній системі суспільства), природних і техногенних (природні або техногенні лиха, що погіршили умови життя на батьківщині, можуть стати генератором появи відповідних діаспор в суміжних і більш віддалених ареалах, в яких домінує інша культура) [138, с. 100].

Діаспорою вважається не будь-яка етнічна група, а лише та, яка зберігає свою культурну самобутність, продовжує розвивати національну культуру, перебуваючи поза межами історичної країни походження.

Крім того, така етнічна група є інституцією з високим рівнем самоорганізації, яка здійснює соціальний захист своїх членів та підтримує зв'язки як з країною проживання, так і країною походження.

За часом утворення діаспори поділяють на : старі та молоді [99].

У. Р. Коен виділяє імперські діаспори та діаспори-жертви, трудові і торгові діаспори [126, с. 87-88].

Дж. Армстронг розділяє діаспори за принципом взаємодії діаспор з країною їх проживання. За даним критерієм вчений виділяє «мобілізовані» і «пролетарські» діаспори. Основними ознаками «мобілізованих» діаспори дослідник визначає наявність в них тривалої і складної історії, здатність до соціальної адаптації і практичне вкорінення в суспільство країни-приймача (єврейська та вірменська діаспори). Щодо «пролетарських» діаспор, їх вчений характеризує як молоді етнічні спільноти, які мають коротку історію і є наслідком політичних процесів сучасного суспільства [123, с. 400-401].

Дещо розширену класифікацію діаспор пропонує Г. Шеффер, який виділяє історично давні та молоді діаспори, а також ті, що тільки зароджуються; «дрімлючі» та «бездомні» діаспори, а також етнонаціональні діаспори [120, с. 177-178].

На основі такого критерію як місце в системі міждержавних зв'язків можливе виділення наступних типів діаспор: а) діаспори, чия ідеологія і практична діяльність впливають на розвиток системи міжнародних відносин

на глобальному рівні. До цієї категорії відноситься більшість т.зв. світових діаспор; б) діаспори, що впливають на розвиток міждержавних відносин на рівні регіонів або групи країн; в) діаспори, що впливають на розвиток двосторонніх (міждержавних) відносин [133, с. 17].

Нарешті, ще один тип діаспор було запропоновано Р. Брубейкером. Він виділив поняття «діаспори катаклізму». Такого роду діаспорні утворення виникають внаслідок розпаду великих держав і зміни політичних кордонів. При цьому діаспоряни залишаються на старому місці проживання [124, с. 10-11].

1.2. Національний та транснаціональний характер сучасних діаспор як суб'єктів геополітичного впливу

Класичний політичний устрій світу, що склалося після підписання Вестфальських договорів у 1648 р., ґрунтувалося на інституті держави як свою основну структурну одиницю. Протягом тривалого часу вибудовувалася система внутрішньо- та міждержавних відносин властивими їй механізмами та апаратом управління, політичними та правовими нормами.

У наш час відбувається радикальне перетворення у такій важливій сфері життя суспільства, як сфера світової політики та міжнародних відносин. Найбільш значні з цих змін пов'язані з виходом на арену політичної боротьби та інтенсивним підключенням до політичних відносин і процесів різного значення та динаміки цілого діапазону нових сил і структур, які не тільки перетворюються на повноправних суб'єктів внутрішньої та зовнішньої політики, але й викликають традиційні інститути – державу, міжнародним організаціям тощо.

Одним із таких щодо нових суб'єктів політики, здатних не лише кинути виклик традиційним акторам, насамперед державі, а й стати фактором і навіть інструментом проведення в життя його інтересів як усередині країни, так і на міжнародній арені, є діаспора.

Діаспори є розсіяними по різних державах групами конкретної нації. Вони утворюються, зазвичай, внаслідок міграції населення. І, отже, вони є групами людей, які перебувають за територією своєї держави.

Діаспори вважаються транснаціональним феноменом. Як правило, економічна діаспора з'являється з бідності, а політична з гонінь. І обидва типи діаспори вважаються політичним чинником міжнародних відносин.

Впливові діаспори можуть бути геополітичним чинником, і навпаки, можуть не бути. Наприклад, китайська діаспора налічує близько 50 мільйонів людей. В Азії та Океанії вона є фактором, що прямо впливає на економічну динаміку ряду держав і має великий політичний авторитет. У Таїланді тайці контролюють армію, адміністрацію і політику, китайці ж контролюють економіку країни. У країнах АСЕАН та Південно-Східної Азії китайська діаспора вважається двигуном економічного розвитку. Проте дані зразки не говорять про геополітичний вплив діаспор.

Але діаспори можуть виконувати і геополітичну роль. Зразком можуть бути діаспори словаків і чехів у США у період Першої світової війни, які ухвалили рішення без поради з місцевим населенням своїх територій, що належали до Австро-Угорщини, створити після війни незалежну державу Чехословаччина. Також можна назвати величезну роль палестинської діаспори в арабських державах у долях Близького Сходу, у розвитку ізраїльсько-палестинського конфлікту, а також у внутрішній політичній діяльності Йорданії чи Лівану [136, с. 50-51].

Діаспори різних держав відіграли велику роль у змінах останніми роками в Європі. Так, литовська діаспора в Америці справила значний вплив у затвердженні нового ладу у незалежній Литві. На розвиток подій у Хорватії вплинула діаспора хорватів з Італії, Німеччини, Америки.

Що стосується діаспори необхідно врахувати те що, що не можна будь-яку діаспору розглядати як геополітичний чинник. Найчастіше вони виступають соціально-політичним чи соціально-економічним чинником. При

аналізі впливу діаспори на батьківщину необхідно враховувати роль, яку дана діаспора грає країни перебування.

Приклад єврейської діаспори в усьому світі та її взаємин із Ізраїлем наочно показує комплексність цього питання. І досить не просто дати конкретну відповідь на це питання. Щось подібне можна сказати і про вірменську діаспору, яка, не будучи об'єднаною політично та культурно, зберігає у своїй масі найдобріші почуття до своєї батьківщини [125, с. 40].

Час може зменшувати роль діаспори? Так, на початку ХХ ст. майже половина греків мешкала поза країною. Нині згодом малоазійської катастрофи, коли турки прогнали з країни греків, і вони переїхали із середземноморського басейну, грецька діаспора зосередилася на США. І необхідно спеціально вивчити її роль життя своєї батьківщини. Словом, геополітичну роль грають лише небагато діаспор і далеко не завжди.

В епоху глобалізації зростає роль діаспори як суспільства транснаціональних та геополітичних впливів, що перетворюється на потужного актора світової політики [95, с. 57].

Сучасні діаспори впливають як на відносини історичної Батьківщини із державою проживання, так й на відносини з іншими державами та акторами міжнародної політики [127].

Останнім часом вчені, що спеціалізуються дослідженням проблем, пов'язаних з діаспоральними процесами, все частіше говорять про «розмивання звичних уявлень про діаспору» та про виникнення у сучасних діаспор якісно нової риси – транснаціональності.

Найбільш поширеним терміном, пов'язаним з діаспорою, є «транснаціоналізм», у зв'язку з чим майже всі вчені пов'язують поняття «сучасні діаспори» з ідеями про агентства мігруючих людей (the agency of migrating people), які нерідко описуються як трансгресивні або транслокальні (transgressive або translocal) [131].

М.Дж. Есман пропонує розглядати діаспору як транснаціональне суспільство мігрантів, що підтримує матеріальні та емоційні зв'язки з

територією (державою) походження та одночасно адаптується до обмежень та можливостей приймаючої спільноти [128, с. 201-202]

Сучасні діаспори є особливими соціальними групами, які виникають внаслідок соціально-економічних та політичних катаклізмів (біженці, вимушені переселенці тощо).

Масштаби їх поширення у сучасному світі дозволяють визначити даний процес як транснаціональний [70, с. 147].

При цьому слід особливо вказати на етнічний характер сучасних діаспор за умови розселення не в одній, а у різних державах. Внаслідок таких процесів утворюється етнокультурне розмаїття у спільнотах країн проживання мігрантів, що є певним фактором, що ускладнює, з одного боку, збереження ідентичності діаспори, а з іншого – збереження ідентичності корінного населення країни-приймача [66].

На вплив діаспор на обстановку у регіонах свого перебування увагу і Г. Шеффер. Більш того, на його думку, транснаціональний характер даних діаспор виражається впливом даних утворень через регіон проживання на прийняття рішень на міжнародному рівні, що фактично не тільки робить діаспору суб'єктом зовнішньої політики країни-матері та країни проживання, але і наділяє діаспору певною самостійністю за наявності у неї конфлікту з країною проживання чи відсутності державності у країні походження.

Згадане вище поняття транснаціональних взаємодій вживається у вузькому та широкому значенні. Вузьке розуміння передбачає, що учасники суспільства залучені до легальних транснаціональних структур, вважаються членами політичних партій та соціальних організацій. А для широкого розуміння достатньо, щоб представники діаспор відвідували заходи цих партій та організацій.

Відповідно до цього, у вузькому розумінні транснаціональні взаємодії мають постійний і впорядкований характер, а в широкому – являють собою випадкові комбінації дій та інтересів [120, с. 180].

1.3. Місце та роль діаспор в розвитку системи міжнародних відносин (транскордонне співробітництво, зовнішня політика держави, дипломатичні відносини)

Феномен діаспори може проявлятися на таких рівнях:

1. Соціально-психологічний рівень. Містить ідеї, цінності, орієнтації, конкретний тип самоідентифікації, носіями є представники діаспори. Діаспора регулює систему світосприйняття її носіїв, і має на увазі, з одного боку – громадянську ідентичність, пов'язану з територією (державою) проживання, а з іншого, як правило, – етнокультурну ідентичність.

2. Інституційний рівень. На даному рівні діаспора з її структурними складовими (громадами) проявляє себе як політичний і суспільно-економічний актор. «Дійсність» діаспори при цьому оцінюється з урахуванням її демографічних характеристик, ступеня політичної мобілізації і можливості підтримувати / реконструювати діаспорну ідентичність.

3. Загальнодержавний і міжнародний рівні. Діаспора вважається об'єктом внутрішньої політики та суб'єктом міжнародних відносин, сполучною ланкою між внутрішньою і зовнішньою політикою країни, тому в сучасній політичній науці особливий інтерес представляє вивчення проблеми впливу діаспор на міжнародні відносини. У даних умовах діаспора набуває статус актора політичного і міжнародного права. Тому головним нюансом дослідження діаспор на загальнодержавному рівні вважається проблема форми і ступені впливу діаспор на внутрішню політику країни [46, с. 13-14].

Найважливішою функцією діаспори в науковій літературі визначено розвиток та зміцнення духовної культури свого народу шляхом культивування національних традицій і звичаїв та підтримки культурних взаємозв'язків зі своєю історичною батьківщиною.

У зв'язку з цим більшої значущості набуває такий момент, як збереження рідної мови, так як саме він є ретранслятором національної

культури, і втрата його позначається на духовній сфері етнічного суспільства, іншими словами на його звичаях, традиціях самосвідомості.

Оскільки сучасна геополітика трансформується під впливом не тільки національних держав, але і діаспор, класична концепція геополітики через інтенсивний розвиток діаспор має відчувати принципових змін.

Основою сучасного світу є посилення взаємовпливу між різними типами товариств і культур, що виступає важливими чинниками становлення цивілізацій і міжнародного діалогу.

Крім країн, які взаємодіють між собою, інші співучасники системи міжнародних взаємозв'язків, включаючи глобальні і різноманітні багатофункціональні інфраструктури, які більш впливають на становлення глобальних процесів. Швидкий підйом глобальних зв'язків підриває базу сучасної демократії – національна держава.

Наразі, спостерігається зворотна спрямованість: зниження ролі держави автоматично збільшує значимість інших співучасників системи міжнародних взаємозв'язків, далеко не завжди зацікавлених в нівелюванні ролі країн, а нові структури оцінюють державу як пристосування реалізації власних завдань і цілей і, отже, спрямовуються підтримати її, максимально адаптувавшись до корпоративних інтересів [57].

Діяльність діаспори розглядається сьогодні в контексті виклику наявних державних інститутів, заснованих на базових принципах громадянства і лояльності з боку тих, хто проживає в регіонах, обмежених державними кордонами. Діаспори піддають ерозії цей застарілий принцип світоустрою, і країни змушені змінювати свої підходи до інституту громадянства.

При цьому діаспори значно впливають як на країни «виходу», де вони не проживають, так і на країни перебування (країна-реципієнт). Своїми претензіями на важливі позиції в державі, де вони «вже» не живуть, діаспори ставлять під сумнів такий головний аспект державності, як суверенітет [24, с. 102].

Діаспора спочатку формується як суспільство, що ігнорує існуючі кордони і прагне поєднати людей за ознакою культурного бекграунду (солідарність, ідентичність, набір міфів). Тому діяльність діаспор носить транснаціональний характер, а вплив здійснюється через транснаціональні механізми [29, с. 59].

В епоху глобалізації діаспору об'єктивно вважають «третім актором» геополітичних взаємин. Діаспори в деяких аспектах виступають в якості недержавних (транснаціональних) акторів світової політики. Діяльність таких акторів охоплює величезну кількість сфер і розвивається досить швидко.

Держава і діаспора – сполучені посудини, по-різному в різний час поповнюють один одного.

Аналіз існуючої практики взаємодії держав із зарубіжними діаспорами дозволяє виявити кілька тенденцій:

- відхід (офіційно декларований або фактично здійснювався) від репатріаційної політики як основного завдання взаємодії з діаспорою;
- поєднання патерналістської політики з прагматичним підходом (використання потенціалу діаспори), де останній аспект стає домінуючим;
- створення і зміцнення діалогу із зарубіжними діаспоральними об'єднаннями.

Багато діаспор інтенсивно залучаються до певних галузей економіки держав, що їх прийняли.

Нерідкими є ситуації, коли діаспори формують альтернативу політичного режиму країни результату, такого як, уряд у вигнанні, партії і громадські рухи.

При певній кількості суспільства, наявності політичного і економічного потенціалів, все перераховане вище характеризує діаспору як актора світової політики.

Діаспори прямо або опосередковано впливають на міжнародні відносини, якщо: 1) поточне соціальне становище у «приймаючої» державі не влаштовує

діаспору; 2) політика щодо діаспори країни проживання впливає на відносини діаспори з країною походження; 3) діаспора має за мету вплинути на зовнішню політику країни проживання; 4) діаспора впливає зовнішню політику країни походження; 5) члени діаспор підтримують транснаціональні зв'язки, що саме собою знижує контроль держав над деякими кластерами соціального життя; 6) держави можуть скористатися ресурсами діаспор для досягнення політичних та економічних цілей; 7) діаспора може шукати захисту від країни походження у «приймаючої» держави при загостренні конфлікту з країною походження; 8) діаспора стає активним учасником економічного, культурного та політичного розвитку своєї Батьківщини; 9) представники діаспори можуть бути залучені до діяльності транснаціональних злочинних (зокрема, терористичних) мереж.

Насправді, держава і діаспора – судини, що по-різному в різний час поповнюють одна одну. Підтримка духовних і матеріальних взаємозв'язків із країною походження нерідко вважається механізмом консолідації, символічно кажучи, «серцем» діаспори [7, с. 55-56].

Спробуємо проілюструвати усе вищесказане на прикладі української діаспори.

Даним поняттям визначається уся спільнота українців, які проживають (з різних причин, з різного історичного періоду) за межами України [6, с. 9], яка характеризується національно-культурною самобутністю спільноту і одночасним інтегруванням у суспільство країни проживання, на розвиток якого вона здійснює активний вплив [16, с. 60].

У літературі існує умовний розподіл утворення української діаспори за часовим параметром. Зокрема, у даному процесі виділяють чотири хвилі масового переселення українців за межі України:

Перша хвиля (остання чверть XIX ст. – початок Першої Світової війни) – з причин соціально-економічного характеру, т.зв. трудова міграція до США, Бразилії, Канади та Російського Сибіру,

Друга хвиля (охоплює період між двома світовими війнами ХХ ст.) – викликана як соціально-економічними, так і політичними обставинами (країни Західної Європи, США, Канада) [1],

Третя хвиля (після Другої Світової війни до початку 1990-х рр.) – з виключно політичних причин (представлена українцями-репатріантами з англійської, американської та французької окупаційних зон) [20],

Четверта хвиля (від 1990-х років до 2014 р.) – знову була викликана внутрішніми економічними чинниками [34, с. 32].

Основними факторами, що вплинули на створення української діаспори, є зміна державного кордону та еміграція [39, с. 10].

Внаслідок першого фактору діаспори були створені автохтонами – корінними місцевими жителями прикордонних територій [92, с. 42].

Еміграційну українську діаспору утворюють східна та західна гілки. Причому формування даних гілок мало свої особливості [44, с. 180].

Зокрема, східну діаспору утворили: 1) українці прикордонних територій; 2) т.зв. «аграрні» українці; 3) українці, дисперсно розсіяні в інонаціональних масивах, а також у містах [17, с. 208].

Західна гілка української діаспори утворюється різні (за кількісною ознакою) групи (великі, середні, малі, малочисельні тощо) [5, с. 12-13].

На сьогодні, внаслідок різних причин політичного та соціально-економічного характеру, зокрема, внаслідок повномасштабної війни Росії проти України, за межами України опинилося дуже багато українців. На нашу думку, даний етап – з 24.02.2022 р. – слід вважати початком п'ятої хвилі української еміграції вимушеного характеру.

Українська діаспора є самостійною, цілісною, складноорганізованою системою (у вигляді організацій) із чіткою ієрархічною структурою та багатофункціональністю [38].

Остання ознака виражається у підтримці культурних та національних інтересів історичної батьківщини, протидії антиукраїнській пропаганді,

наданні економічної і гуманітарної допомоги співвітчизникам тощо [21, с. 37-38].

Україна українцями-мігрантами західної діаспори другої та третьої хвиль еміграції сприймалася, здебільшого, як батьківщина, яка перебуває в окупації та потребує допомоги [63, с. 15].

Процеси демократизації, що відбувалися в Україні у 1980-х – на початку 1990-х рр., сприяли об'єднанню діаспори, зокрема, навколо створення та діяльності Народного руху за перебудову України та здобуття Україною незалежності, яку організації української діаспори у всьому світі визнали на офіційному рівні [47].

З цього часу Світовий конгрес вільних українців активно розвиває контакти між українськими політиками та бізнесменами із представниками влади країн проживання, бере участь в якості міжнародних спостерігачів за виборами в Україні [36, с. 54].

Поступово організації української діаспори розпочинають співпрацю з громадськими організаціями та інституціями в Україні [48, с. 36]. Починається процес культурно-наукової взаємодопомоги.

Зокрема, за сприяння організацій української діаспори до України повернено ряд культурних, архівних, художніх матеріалів [2, с. 445].

На кошти наукових установ діаспори видаються літературні та науково-публіцистичні твори українських авторів [58, с. 254].

А за допомогою грантів надається допомога у проведенні наукових досліджень, особливо у сфері історії та культури України [23, с. 43].

На початку XXI ст.. роль української діаспори у більшості країн виходить за межі культурно-національного розвитку [61, с. 13]. Діаспорянами утворюються громадські організації, активізується видання національних ЗМІ, участь етнічних партій у політичному житті країни проживання, спостерігається зростання національної свідомості [73, с. 27].

Освітні установи та релігійні інститути фактично виконують функції культурних посольств України за кордоном [62].

Тут слід згадати усі випадки реакції підтримки української діаспорою України: щодо визнання Голодомору 1932-1933 рр. актом геноциду, отримання автокефалії православною церквою в Україні, протидії російській агресії проти України тощо [122, с. 10].

Таким чином, українська діаспора фактично виконує функції носія культурної дипломатії, створюючи позитивний імідж України у світі [53, с. 109].

Значну роль діаспори відіграють у сфері транскордонного співробітництва – форми світогосподарчої інтеграції прикордонних територій держав. Зближення європейських регіонів ґрунтується на стандартних і рамкових угодах з прикордонного співробітництва в економічній та соціальній сферах. Це сфери територіального планування, управління прикордонними міськими і сільськими парками, місцевими спільнотами [117, с. 60-61].

Зараз все більш актуальним є питання залучення діаспори до політичного життя історичної батьківщини, що збільшує роль діаспор як акторів транснаціональної політичної діяльності.

Діаспорні організації можуть використовуватися з метою міжкордонного спілкування, представництва та зовнішніх переговорів [100, с. 98].

У більшості випадків діаспора впливає на світову політику через конкретну державу (в ролі «м'якої сили»).

Проте інколи діаспори є не лише ініціаторами взаємодій, але і гарантують їх тривалість (зокрема, у миротворчих процесах).

Для виконання подібних завдань всередині діаспор існує своєрідна еліта, яка визначає інтереси всіх співгромадян і виробляє стратегію своєї діяльності для досягнення певних результатів. Ця група зсередини суспільства оперує соціально-політичним і гуманітарним, культурним та міжнародним ресурсом впливу. При чому в останньому випадку діє як дипломатична інституція «м'якої сили», що впливає на зовнішні відносини, як країни проживання, так і країни походження.

Разом з тим, сучасні діаспори істотно трансформуються і грають не тільки роль «культурних посольств», але роль інвесторів і робочої сили в країнах перебування і історичного походження [119, с. 40].

Принципи взаємодії між діаспорою, історичною батьківщиною і державою проживання зафіксовані в двосторонніх договорах зарубіжних держав, визначені в доктринах зовнішньополітичної діяльності окремих країн світу [116, с. 147].

Так, культурно-гуманітарний аспект такої взаємодії між Україною та діаспорянами регулюється українським Законом «Про культуру» [82]. Загальні ж засади такої співпраці, а також гарантії підтримки Україною українців за кордоном закріплено нормами Конституції України та Закону України «Про закордонних українців».

На міжнародному рівні інтереси українців за кордоном відстоює Світовий Конгрес Українців (СКУ). Крім того, дана багаточисельна організація є фактичним координатором взаємодії між закордонними українськими громадами у різних країнах.

Україна та СКУ підписали Меморандум про співпрацю у 2014 році. Даним документом до основних завдань (разом із підтримкою національної української культури, мови, освіти, захисту українців за кордоном, співпраці з діаспорою, її країною проживання і Україною на державному та громадянському рівнях тощо) Конгресу було віднесено поширення правдивої інформації про Україну у світі.

Того ж року Меморандум про співпрацю було підписано між Україною (Мінмолодьспорту) та Світовим конгресом українських молодіжних організацій (СКУМО) – осередком СКУ [60].

Слід зазначити, що і українські громадські організації також здійснюють певну діяльність у даному напрямку. Зокрема, до таких організацій можна віднести Українську Всесвітню Координаційну Раду (УВКР), Товариство «Україна–Світ» та ін. [111].

Отже, сьогодні діаспори розширюють напрями своєї діяльності у країнах проживання, співпраці з країнами походження та урізноманітнюють форми такої діяльності.

Крім того, спостерігається активний розвиток діаспор внутрі інституційного організму країни проживання. Діаспори посилюють своє положення у соціальній ієрархії місцевих органів влади в межах статусу інституту громадянського суспільства.

Такий інститут характеризується подібністю своїх механізмів до органів державної влади або органів місцевого самоврядування і є комплексом підінститутів, які виконують адміністративно-розпорядницькі, гуманітарні (культурно-релігійні, освітні, соціальні тощо) і силову функції (в межах неформальної культурної дипломатії), в розпорядженні яких знаходяться значні фінансові засоби.

Водночас, на відміну від державних інституцій, співпраця діаспор з офіційними структурами країни перебування або країни походження має значно меншу ефективність.

Очевидно, що існуюча практика вимагає зафіксувати на рівні міжнародних правових норм поняття діаспори, права і обов'язки по відношенню до неї з боку держави проживання та історичної батьківщини.

Таким чином, стрімке зростання іммігрантських громад та їх інституціоналізація змусили заговорити сьогодні про «діаспоризації світу» як про один із сценаріїв розвитку людства.

Діаспорою є сукупність людей, яка вирізняється стійкістю утворення, єдиним етнічним походженням, проживанням поза межами історичної батьківщини.

У сучасному світі уявлення про місце і роль діаспори змінилися. Ці зміни відбулися як наслідок процесу глобалізації, в рамках якого для нас особливо важливі складові технологічна модернізація і безпрецедентний розвиток інформаційно-комунікаційних засобів.

Діаспора більше не вважається простою сукупністю людей живуть за межами своєї етнічної спільності.

Діаспори здійснюють свою діяльність у різних внутрішньо– та зовнішньополітичних сферах країни-приймача та країни походження через утворювані нею громадські інститути (спілки, організації, тощо).

На рівні міжнародних відносин діаспори можуть виступати в якості самостійного актора.

Сьогодні діаспора це потужний ресурс у політичних процесах. У сучасних дослідженнях діаспору вважають важливим актором міжнародних відносин, в функції якого входить контроль за значними ресурсами і участю в політичних відносинах з іншими акторами політики. У сучасних умовах цей учасник міжнародних відносин не обов'язково повинен бути представлений державою.

Це ж стосується і діаспори як транснаціонального актора політики в цілому, так і політичного чинника двосторонніх відносин: країни-донора і реципієнта зокрема.

Розкидані в різних частинах світу етнічні групи мають потенціал, розкриття якого може значно підсилити стартові позиції етносу в міжетнічних як політичних, так і економічних відносинах.

Діючи як транснаціональна організація або мережа, діаспора може сприяти реалізації цілей зовнішньої політики держави свого походження.

РОЗДІЛ 2

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ В ПОЛЬЩІ

2.1. Українська діаспора в Польщі: генезис та основні етапи її формування

Україна є країною, з якою у Польщі сьогодні склалися одні з найдинамічніших стосунків з держав регіону, незважаючи на доволі не прості взаємини, що склалися історично.

Двосторонні відносини Республіки Польщі та незалежної України розпочалися з визнання РП 02 грудня 1991 р. державної незалежності нашої країни. Дипломатичні відносини між Україною і Польщею були встановлені 04 січня 1992 р. 18 травня 1992 року між обома країнами підписано Договір про добросусідство, дружні відносини і співробітництво [31], 21 травня 1997 р. було підписано Спільну заяву «До порозуміння і єднання» [118, с. 30-31].

Українська діаспора у Польщі є найбільшою автохтонною громадою українців у країнах ЄС.

Найбільш значним фактором її утворення у різні історичні часи був геополітичний, пов'язаний із наявністю спільних кордонів. Історичні події. Внаслідок яких дані кордони змінювалися є другим значним фактором [46, с. 43].

Після Другого та Третього розділу Польщі (кін. XVIII – поч. XIX ст.) на польських територіях, які були віднесені до Російської імперії, проживала досить значна кількість українців. Зокрема, у Кракові та Варшаві. Дані міста історично також були освітніми центрами, де навчалися студенти-українці. Крім того, великою була кількість заробітчан.

Чисельність українців на даних польських територіях збільшилася після 1920 року, після поразки національно-визвольної боротьби в Україні. Тут знайшли прихисток біженці, насамперед, ті, хто воював на стороні УНР.

Після їх деінтернування у 1923 році, більшість таких українців емігрували до Чехословаччини і Франції. Ті, хто лишився у Польщі, і стали основою майбутньої української діаспори.

До 1939 року одним із головних осередків української політичної еміграції та важливим українським культурним центром була Варшава.

Побоюючись поширення національно-визвольного руху на західноукраїнських землях українською інтелігенцією в польській еміграції, влада Польщі поступово розпочала процес переміщення даної групи українських мігрантів до польських етнічних територій.

Таким чином, українська діаспора у Польщі почалася розширяться географічно [27, с. 12-13].

Наступна хвиля української еміграції до Польщі відбулася одразу з декількох причин. По-перше, через приєднання західноукраїнських земель до СРСР та початком там політичних репресій. По-друге, через окупацію Польщі німцями у 1939 р.

Дев'ятого вересня 1944 р. було підписано так звану Люблінську угоду. Даний документ передбачав добровільне переселення українців із Польщі та поляків з України протягом 1944–1946 рр. проте процент тих, хто зажадав переселитися добровільно виявився дуже низьким.

Внаслідок цього з вересня 1945 року розпочалося примусове виселення українців із земель Південно-Східної Польщі до СРСР. Паралельно відбувалося переселення поляків із західних областей України на польські території.

Проте значна кількість українців залишилася мешкати на території Польщі [87, с. 88-89].

Щодо остаточного вирішення даного питання у 1947 році польською владою була проведена операція «Вісла». Її офіційною метою було

примусове переміщення всіх українців з південно-східних земель країни вглиб – на північні та північно-західні землі Польщі. Справжня ж мета полягала в повній асиміляції українських переселенців у польському середовищі [62, с. 330-331].

Дана акція носила репресивний характер. Проводилася за допомогою польських військ, у надзвичайно стислі терміни (дві-три години) шляхом розсіювання невеликої кількості українців в окремих містах та селах. Крім того, стосовно таких поселенців заборонялося вживати назву «українець».

Частина українців, що були таким чином виселені із Південно-Східної Польщі, повернулися за власним бажанням на дані (етнічні для них) території тільки після 1956 року [15, с. 37].

В останні роки ХХ ст. не тільки було відновлено державну незалежність України, а й вирішено її подальшу євроатлантичну стратегію. Дані актори стали визначальними для культурного відродження української діаспори, зокрема в Польщі.

Сучасна українська діаспора в Польщі – це етнічна група автохтонних українців, які перебувають на даній території легально та нелегально, постійно або тимчасово [40, с. 109].

Це мігранти різних хвиль та їх нащадки, українські студенти, що навчаються в польських навчальних закладах, трудові мігранти (кваліфіковані та некваліфіковані), туристи, бізнесмени тощо [112].

Нарешті, це біженці з України. За даними польських прикордонників, після 24 лютого 2022 року понад п'ять мільйонів українців перетнуло польський кордон.

За даними соціологів, сьогодні українці становлять 8% населення Польщі [85, с. 72].

2.2. Сучасна українська діаспора Польщі як складова частина етносоціального організму

Дослідники Р. Дрозд, Б. Гальчак та І. Мусієнко виокремлюють серед української громади у Польщі три наступні групи:

1) діаспоряни із високим ступенем національної самосвідомості. Членів даної групи відрізняє знання рідної мови і культуру, культивування національних та релігійних традицій, соціально-політична активність [33, с. 253–254]. Зокрема вони налагоджують тісні контакти з історичною батьківщиною з метою створення країною походження сприятливого політичного, соціального, культурного клімату для здійснення діаспорою своєї діяльності.

2) діаспоряни з більш слабким почуттям національної ідентичності. Вони рідко спілкуються рідною мовою, їх участь у сприянні української культури спільнотою країни-приймача є спорадичною, а уся діяльність зводиться фактично до відправлення релігійних обрядів [33, с. 254]. Тобто, їх національна ідентичність є дещо розмитою. Тому країна походження може впливати на дану групу шляхом реалізації заходів просвітницького характеру.

3) діаспоряни, які лише усвідомлюють своє українське походження, проте відмовляються від українства [33, с. 254].

Національна свідомість української діаспори та готовність плекання української культурної самобутності, намагання будувати кращу Україну за межами свого кордону – була головною метою емігрантів.

Українці, не заважаючи на те, що мали статус меншини, створювали громадсько-політичні, культурні, освітні, молодіжні українські установи для збереження національної ідентичності та для близьких взаємин зі своєю історичною батьківщиною.

Проблема збереження національної ідентичності українців, які проживають поза межами нашої держави, зокрема, у країнах, що є

безпосередніми сусідами України, наразі актуалізується і хоча це в основному – автохтонне населення, що компактно проживає на своїх етнічних землях – проблема однак, у українців Польщі, Словаччини, Румунії та Угорщини та ж сама, що й у всієї української діаспори, а саме – збереження своєї національної ідентичності.

В. Кирилич визначає наступні фактори, які впливають на даний процес. По-перше, це рівень національної свідомості (самоідентифікації) діаспорян. По-друге, це наявність соціальних гарантій щодо збереження національної культури, мови, освіти тощо в українській громаді поза межами історичної батьківщини, а також соціальної та фінансової підтримки співвітчизників з боку країни походження та державної політики щодо мігрантів країни перебування. По-третє, це самоорганізація діаспори, утворення нею інститутів, спрямованих на задоволення внутрішніх потреб діаспори та зовнішніх зв'язків із історичною батьківщиною та іншими етнічними діаспорами у різних країнах світу. Нарешті, це створення певного позитивного іміджу меншини – як в очах місцевого населення країни перебування та її влади, так і в очах світової спільноти загалом [45, с. 17].

На самоідентифікацію діаспори впливають такі фактори, як: визнання діаспори національною меншиною країною-приймачем, закріплення даного статусу у національному законодавстві країни.

Слід зазначити, що дані вимоги щодо української діаспори в РП виконано. Законом РП «Про національні та етнічні меншини і про регіональну мову» від 06 січня 2005 р. українську діаспору визначено національною меншиною.

По-друге, до своєрідної форми самоідентифікації діаспорян слід віднести наявність т.зв. «історичної пам'яті», як в одного представника діаспори, так і у всієї спільноти діаспорян.

Даний вид самоідентифікації поєднує діаспору із історичною батьківщиною навіть за умови втрати діаспорянами рідної мови, релігії, певних традицій і звичаїв країни походження тощо.

По-третє, об'єднуючим фактором спільності діаспори є національна ідея. Для представників української діаспори дана ідея пройшла вже декілька видозмінень: від отримання Україною державності та незалежності, усвідомленого вибору європейського шляху подальшого розвитку до участі у перебудові світу після української (та міжнародної) перемоги над рашизмом. У всіх вищезазначених випадках національна ідея з'єднувала українців в Україні та за її межами, зокрема в Польщі. Таке єднання носило як індивідуально-груповий, так і міжнародний двосторонній характер (на рівні державних органів).

Нарешті, найважливішим фактором первинної соціалізації та відтворення української громади за кордоном є підтримка материнської розмовної та письмової мови [102, с. 152-153].

«Українське питання» впродовж усього ХХ ст. було головним в українсько-польському політичному і культурному діалозі.

У період з 1944 по 1990 рік українська громада перебувала під наглядом польських спецслужб, які тісно співпрацювали з КДБ і контррозвідкою радянських військ, дислокованих в ЛНР. Не зважаючи на тиск, різноманітні заборони, особливо завдяки самовідданій роботі великої групи активістів, громада українців у Польщі задля збереження своєї культури створювала середні школи з додатковим вивченням української мови, започаткувала декілька десятків аматорських хорових колективів, наприклад чоловічий хор «Журавлі», «Чайка», танцювальні, театральні-вокальні, інструментальні гуртки. Організували культурні заходи: дитячі фестивалі, фестивалі аматорських колективів тощо.

Важливу роль у збереженні ідентичності відігравали Греко-Католицька Церква і Православна Церква. Завдяки церковним богослужінням, навчанню релігії, виданню церковних календарів українською мовою церкви також перешкождали асиміляційним процесам.

Після 1960-х років майже в усіх регіонах Польщі з'явилися ознаки занепаду. Причиною цього стала зміна політики влади щодо національності.

З кінця у Польщі спостерігається своєрідний симбіоз комунізму, з певними елементами польського націоналізму. Як наслідок, кількість учнів, які вивчають українську мову, поступово зменшується, а школи закриваються. Відбувалися судові процеси, звинувачення в українському буржуазному націоналізмі.

Розширення прав національних меншин у Польщі відбулося внаслідок внутрішніх демократизаційних процесів кін. 1980-х років ХХ ст. З того часу активізувалася громадська і культурно-освітня робота і в межах діаспорян-українців в РП. Головною метою такої роботи було визначено збереження етнокультурної ідентичності української діаспори.

Зокрема, в українській громаді виникли нові ініціативи, розгорнулося насичене мистецьке життя, зріс інтерес до рідних країв батьків і дідів. Українська греко-католицька церква почала організовувати табори «Сарепта». З'явилися нецензурні українські видання, дедалі більшою мірою поширилася українська література.

Згодом влада надала дозвіл на створення Національної ради з питань культури студентів національних меншин. Український відділ видавав український журнал, організовував мистецькі кампанії, студентські поїздки і так звані альтернативні «Маланки» [43, с. 38].

Сьогодні у Польщі існує досить розгалужена система українських й україномовних ЗМІ, які працюють за кошт державного уряду (на підставі Закону Республіки Польща «Про національні та етнічні меншини і про регіональну мову» від 06 січня 2005 р.) [56, с. 193-194].

Починаючи з 1980-х рр., на рівні державної політики РП, пріоритетними напрямками вирішення «українського питання» було визначено: підтримку розвитку незалежної України, цілісності її кордонів, розвиток міждержавних відносин на засадах рівноправ'я і партнерства. Цьому сприяв довгий процес перегляду історичних стереотипів про Україну, українців та польсько-українські відносини у ХХ ст. І значним фактором при цьому став іміджевий

образ України і українців, їх сприйняття польським суспільством [121, с. 163].

Позитивне сприйняття держави всередині країни сприяє ефективності реформ, що відбуваються у ній. А образ держави у світі визначає ефективність міждержавних та міжнародних відносин.

Зокрема, формування образу України польським суспільством відбувалося за сприяння наступних факторів: 1) географічні, національно-культурні та геополітичні ресурси української держави; історичні події та видатні українці, які вплинули на розвиток української державності; форма державного устрою та структура управління; 2) соціально-психологічні настрої та моральні цінності українського суспільства; розвиток громадянських об'єднань в Україні; 3) стабільність української економіки; відповідність національного законодавства України міжнародним нормам та стандартам; ефективність державних владних інституцій [114, с. 268].

Крім того, на формування міжнародного іміджу України впливають: політична обстановка в країні (внутрішня та зовнішня); рівень розвитку дипломатичних відносин; активність українського громадянського суспільства; свобода ЗМІ; зовнішньоекономічна діяльність; стан української політичної та економічної еліти [49, с. 25-26].

На нашу думку, значним фактором створення позитивного іміджу України є українська діаспора. Зокрема, поляки добре ставляться до трудових мігрантів з України [103, с. 277].

Важливим напрямом формування позитивного іміджу України й українців за кордоном є розвиток ділового співробітництва – налагодження економічних та інших взаємозв'язків між українською діаспорою у Польщі та Україною [101, с. 121].

Водночас, слід зазначити, що даний напрям тільки-но починає розвиватися і охоплює: фінансову допомогу СКУ Україні та українським заробітчанами у Польщі, розроблення програм стратегічного розвитку такої

співпраці, започаткування та проектів реформування різних галузей економіки в Україні [93, с. 167].

У свою чергу, українська діаспорна громада Польщі бере активну та постійну участь у роботі Світової Ради Суспільної Служби СКУ [59, с. 297].

2.3. Роль української діаспори Польщі у розвитку міждержавних відносин

Наприкінці ХХ ст. Польща вперше підтримала Україну як державу в її нинішніх кордонах без будь-яких застережень. Польські керівники зумисне прагнули, щоб Республіка Польща першою визнала незалежну Україну, символізуючи цим відкриття нової сторінки в польсько-українських відносинах [110].

Першим документом у системі міждержавних взаємовідносин між Україною та Республікою Польща договірно-правового характеру стала Консульська конвенція, підписана між Україною і Республікою Польща 08 вересня 1991 р. [52]. З цього часу розпочався довгий процес підтримки Республікою Польща побудови української державності [80].

Про це свідчить ряд двосторонніх нормативних актів, укладених між країнами, як то: Декларація про принципи та основні напрямки українсько-польських відносин (13 жовтня 1990 р.) [28]; Договір про добросусідство, дружні відносини та співпрацю (18–19 травня 1992 р.); Договір про правовий статус українсько-польського кордону (12 січня 1993 р.) [32]; Комюніке за результатами засідання Консультаційного Комітету Президентів України і Республіки Польща (27–28 вересня 1995 р.); Спільна заява до порозуміння та єднання (21 травня 1997 р.) та ін.

Загальні засади даних нормативних актів полягали як у зацікавленості обох країн забезпеченням політичної стабільності в Центрально-Східній Європі, гарантуванням національної безпеки в рамках створення

загальноєвропейської системи безпеки, так і в їх рівноправній інтеграції до європейських структур [44, с. 36].

Втім, подальший процес розвитку українсько-польських міждержавних взаємовідносин характеризувався певною суперечливістю, неоднорідністю та переривчастістю [115, с. 12].

Так, з середини 1990-х і до середини 2000-х рр. мало місце досить неефективне офіційне міждержавне українсько-польське співробітництво [88, с. 10], проте активними були спільні відносини між країнами в економічній та промисловій сферах [14, с. 14].

Політичний вектор співробітництва між Україною та РП стає головним у другій половині 2000-х років. Цьому сприяв вибір обома державами євроінтеграційного шляху в якості пріоритетного на найближчі роки [50, с. 246].

Наступними нормативними актами двостороннього характеру було підтверджено набуття незворотності та стійкості співпраці між обома країнами [12, с. 57] (Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про додаткові заходи зміцнення довіри та безпеки (30 листопада 2004 р.) [104]; Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про економічне співробітництво (04 травня 2006 р.) [105]; Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про співробітництво в галузі інформації (30 грудня 2008 р.) [107]; Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про скасування оплати за видачу національних віз (15 вересня 2012 р.) [106]; Угода між Україною та Республікою Польща про соціальне забезпечення (01 січня 2014 р.) [109] та ін.).

Такою утворюються спільні державні інституції, до компетенції яких віднесено саме міждержавне співробітництво Польщі та України.

Втім, внутрішньополітична ситуація, що склалася в Україні у 2011–2013 рр. знову вплинула на охолодження співпраці України та Польщі у системі українсько-польських відносин на політичному рівні [91, с. 26].

З 2014 р. (після Революції Гідності) Польща є одним із основних стратегічних партнерів України [13, с. 110].

У 2016-2018 рр. спостерігається значне погіршення польсько-українських відносин. Причиною цього стали давні непорозуміння історичного характеру щодо Волинської трагедії.

Польським Сеймом було прийнято резолюцію, якою Волинські події були визнані геноцидом польського народу українськими націоналістами.

Україна, зі свого боку, у той же час прийняла Закон України «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України» [83].

Протягом останніх 15 років спостерігається поступове поліпшення взаємних відносин між обома країнами. По-перше, такій ситуації сприяла активна двостороння договірна робота в усіх сферах співпраці (економічній, політичній тощо). Також між Україною та Польщею існують двосторонні інституційні механізми, які забезпечують їх співпрацю [26, с. 11]. Окрім цього, у Польщі функціонує чимало дослідницьких структур, які спеціалізуються на українській проблематиці [22, с. 151-152].

Міждержавні взаємовідносини з питань української діаспори в Польщі та польської діаспори в Україні регулюються відповідними базовими та спеціальними двосторонніми угодами між країнами. Такому співробітництву сприяють також налагоджені контакти між державними органами, уповноваженими інституціями обох держав.

Крім того, важливу роль у даному процесі відіграють інститути та організації, що створюються самою діаспорою.

Слід зазначити, що з історико-політичних причин штучного характеру (операція «Вісла») українська діаспора перших хвиль в Республіці Польща відрізняється відсутністю гомогенності, низьким рівнем

інституціоналізації, що значно ускладнює налагодження її представниками тісних контактів з історичною батьківщиною [45, с. 11–12].

Проте внаслідок послаблення політичного режиму в ПНР (сер. 1950-х рр.) у спільноті даної групи українських діаспорян починає відбуватися самоорганізація, створюються перші діаспорні об'єднання (наприклад, Українське суспільно-культурне товариство (УСКТ).

Дані процеси активізуються після 1989 року, коли Польща почала підтримувати та у деяких сферах фінансувати українську діаспору на державному рівні. У даний період створюються такі товариства українських діаспорян, як: Об'єднання українців Польщі (ОУП), Об'єднання лемків (ОЛ), Спілка української незалежної молоді (СУНМ) [94, с. 134]. Дані інституції спрямовували свою діяльність у напрямках підтримки та розвитку національної української культури та просвітництва.

Українські мігранти нової хвилі (1990–2000-х рр.) створюють конфесійні, професійні, молодіжні об'єднання [68, с. 108-109].

Сьогодні в Польщі існує досить багата кількість громадських організацій, утворених українцями.

По-перше, це Об'єднання українців у Польщі (ОУП). Основна мета діяльності даної організації полягає у посередництві щодо сприяння співпраці між українськими мігрантами та представниками польської влади. За сприяння даної організації у Варшаві було відкрито Український дім.

Другу групу українських організацій в Польщі утворюють різноманітні союзи, об'єднання та спілки.

Третя група представлена фундаціями. Основний напрям їх діяльності зосереджено на популяризації етнічних цінностей та національної культури, мови, історії, релігії українців серед польської спільноти. Зокрема, дана діяльність здійснюється Фундацією Духовної культури пограниччя та Фундацією св. Володимира (є співорганізатором ОУП).

Найбільш розгалуженими та різноманітними за сферами діяльності у Польщі є українські фонди. Так, Фонд «Український центр освіти» та Фонд,

«Просвіта» займаються впровадженням розвитку української освіти, культури, громадського життя українців у Польщі. Культурно-пропагандистська діяльність є основною для Фонду «Український інформаційний центр». Даний фонд є організатором різних культурних заходів, що проводяться з метою популяризації сучасного українського мистецтва. Фонд "Україна" є соціальним осередком українських мігрантів. До його завдань входить підтримка процесу адаптації, інтеграції, особистого та професійного розвитку українців, що прибувають до Польщі на постійне проживання. Діяльність Фонду «Зустріч» охоплює як допомогу українським мігрантам в усіх сферах життя в Польщі, сприяння розвитку української культури і науки, так і проводить заходи з метою руйнування бар'єрів та стереотипів щодо негативного іміджу українців та України серед польського населення. Метою створення Фонду «Євромайдан-Варшава» від початку була підтримка України на її шляху до євроінтеграції, Фонд «Наш вибір» виконує усі перелічені вище функції щодо взаємодії із українською громадою в Польщі, країною їх проживання та їх історичною батьківщиною. Крім того, даний фонд опікує «Український дім», в межах якого виконує завдання щодо поширення ідей демократії і цінностей громадянського суспільства. Фонд також видає щомісячну газету для українських мігрантів в Польщі «Наш вибір» та адмініструє портал naszwybir.pl українською і польською мовами. При Фонді працює клуб українських жінок (діє з 2014 р.), а також дитячий клуб «Рукавичка» [19].

Таким чином, українська діаспора в Польщі формувалася у наступні хвили:

- 1920-ті рр.. (біженці з політичних причин – після поразки національно-визвольної боротьби в Україні, трудові мігранти, студенти), поч. Другої Світової війни (біженці із західноукраїнських земель після приєднання цих земель до СРСР);
- 1944–1946 рр. (взаємний процес переселення українців із Польщі та поляків з України);

- 1947 р. (примусове переміщення всіх українців у з південно-східних земель країни вглиб країни в ході акції «Вісла»);
- 1990-2014 р. (трудові мігранти, студенти, бізнесмени);
- 2014 – по сьогодні (трудові мігранти, студенти, біженці внаслідок війни в Україні).

Характерною особливістю зазначених категорій представників української діаспори в Польщі є різна ступінь національної ідентичності.

На самоідентифікацію української діаспори в Польщі впливають наступні фактори:

- закріплення за нею статусу національної меншини на законодавчому рівні;
- підтримання української мови, історії та культури їх закордонними носіями (шляхом розвитку україномовних ЗМІ);
- політичні чинники (зокрема, визнання державності української нації та сучасні процеси української євроінтеграції);
- формування позитивного іміджу українців та України.

На даний час сформована система міждержавних українсько-польських взаємовідносин, яка базується на євроінтеграційному та безпековому векторах розвитку.

Дана система реалізується як на офіційно-державному рівні (що регулюється відповідною нормативно-правовою базою обох держав), так і на недержавному рівні – через громадський сектор, неурядові канали, міжособистісні контакти, «народну дипломатію».

Цьому сприяє розгалужена інституціоналізація української діаспори у Республіці Польща, представлена численними організаціями українців в Польщі, які займаються посередництвом у контактах мігрантів з України з польськими та українськими політиками, культурно-просвітницькою діяльністю, гуманітарними ініціативами тощо.

РОЗДІЛ 3

ЗНАЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ В ПОЛЬЩІ У РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ДИПЛОМАТИЧНИХ ВІДНОСИН

3.1. Вплив української діаспори в Польщі на українсько-польське міждержавне співробітництво у контексті європейської політики України

Перебуваючи в складі СРСР, Україна стала однією із засновниць такої міжнародної організації, як ООН, входила до низки інших міжнародних інституцій в якості члена. Проте за своїм міжнародно-правовим статусом не вважалася окремим суб'єктом зовнішньої політики, оскільки була республікою у складі союзної держави.

Після розпаду СРСР та здобуття Україною незалежності було розпочато шлях щодо визнання України самостійним актором міжнародного простору.

За перші десять років Україна як самостійна держава була визнана більшістю країн сучасного світу, з якими були встановлені двосторонні дипломатичні відносини.

Практично від початку існування незалежної України було визначено новий український національний інтерес у світових геополітичних процесах. До його складових було віднесено: підвищення ролі країни в міжнародній політиці, активізацію діяльності України у всіх міжнародних організаціях, розширення взаємовигідного співробітництва з усіма країнами світу у різних сферах, збереження дружніх стосунків з країнами СНД (колишніми республіками СРСР).

Згодом до цього переліку було додано багатовекторність зовнішньополітичного курсу України.

Даний фактор виник з історичних, географічних та геополітичних міркувань. З одного боку, Україна історично є центром Європейського

континенту. ЄС від початку здобуття Україною незалежності став одним із провідних партнерів нашої країни в економічній, фінансовій, туристичній, транспортній тощо сферах. З іншого боку, Україна мала довгочасні налагоджені зв'язки із країнами СНД практично у всіх векторах зовнішньої співпраці.

Проте таке балансування не могло продовжуватися постійно. Україна опинилася перед вирішальним вибором: стати європейською країною, і для цього провести процеси інтеграції в усі європейські структури або зберегти існуючі зв'язки із країнами СНД та, насамперед Росією, яка відразу продемонструвала ультимативне несприйняття подальшого європейського розвитку України. В результаті Україною було обрано шлях євроінтеграції.

На даний вибір вплинули наступні фактори. По-перше, єдність українських кордонів з кордонами країн-членів ЄС (що є одночасно членами НАТО).

По-друге, це спільність українських і європейських традицій, які розвивалися увесь історичний період шляхом взаємодоповнення.

Генезу формування українських традицій, як європейських, слід вести ще з прийняття Україною у 998 р. християнства. Це був перший крок України в напрям західного світу.

Період Галицько-Волинської держави був найбільш яскравим з точки зору зближення України із країнами Західної Європи.

Важливим для утворення європейських традицій та цінностей серед українців можна вважати і литовсько-польський період.

По-третє, входження саме до європейських та євроатлантичних структур (ЄС та НАТО) Україна сприймала як перспективний крок, наслідком якого мало стати не тільки визнання України рівним гравцем у світовій політиці, але і вирішення її внутрішніх економічних та політичних питань.

Отже, європейському вибору України сприяли наступні фактори. ЄС був та залишається одним із найбільших зовнішньоторговельних партнерів

України. Україну та європейську спільноту зближують також політичні, історичні та культурні зв'язки. Крім того, країни-члени ЄС та Україна знаходяться в єдиному релігійному (християнство) та ціннісному просторі тощо.

Пріоритетність євроінтеграційного напрямку зовнішньої політики України як на офіційному рівні, так і на рівні громадянського суспільства було остаточно визначено у 2013–2014 рр. такими подіями, як Революція Гідності, російська анексія Криму та подальша агресія Російської Федерації на Сході України.

Після інавгурації у 2019 р. нового Президента України – В.Зеленського, до Конституції України було внесено зміни, якими закріплено незворотність стратегічного курсу держави на набуття членства в ЄС і НАТО.

Євроінтеграція України та її шлях до членства в НАТО вимагає звернення до цього досвіду країн Центральної і Східної Європи.

Слід зазначити, що РП одразу і однозначно підтримала європейську перспективу нашої країни щодо її просування до членства в НАТО і ЄС [88, с. 102], полягала на негайному наданні Україні статусу країни з ринковою економікою [11, с. 190].

Крім того, Польща запропонувала створити в рамках ЄС Європейський фонд демократії (його метою повинні були стати підтримка неурядових організацій в Україні, Білорусі, Молдові та Росії) та Європейську програму стажувань (спрямована на обмін випускниками вузів та молодими фахівцями, підтримування програм з європейської інтеграції в університетах України).

Ще однією пропозицією РП було створення Європейського інвестиційного фонду для Східної Європи. Його діяльність мала зосереджуватися на підтримці малого та середнього бізнесу.

Допомога Україні зміцнювала авторитет Республіки Польща на міжнародній арені [89, с. 34].

Проте дані пропозиції не отримали належної підтримки загальноєвропейськими інституціями та деякими країнами ЄС [55, с. 196].

У той самий період Польща зіткнулася із проросійською політикою тодішньої української влади. Як наслідок, вектор пріоритетних інтересів було перенесено на вирішення внутрішньодержавних проблем у самій Польщі, Україна була визначена як проблемний партнер зовнішніх відносин [96, с. 200]. Почався процес дистанціювання від допомоги Україні в євроінтеграції [64, с. 196].

Важливу роль у процесах міждержавного співробітництва у контексті європейської політики України у той час почали відігравати громадські організації проєвропейського спрямування, які діяли і діють в Польщі та Україні [10, с. 115].

Дані організації своєю діяльністю сприяють налагодженню співпраці в таких сферах, як: освіта, поширення ідей демократії та підготовки до створення демократичних інституцій на державному та громадянському рівнях; міжнародні відносини; двостороння культурна, суспільна і політична співпраця; доступ до інформації про Європейський Союз та інформаційна пропаганда європейських традицій та цінностей тощо [67, с. 179].

Українська діаспора в Республіці Польща, у свою чергу, є важливим чинником європейської інтеграції, інтеграції України до ЄС, а також розвитку північноатлантичного безпекового вектору України.

Слід зазначити що від початку такої співпраці діяльність даних організацій свою основну мету вбачала у залученні іноземних коштів для розвитку українського соціального сектору, екології та інформування з питань європейської інтеграції [71, с. 99].

Події в Україні, що передували Революції Гідності (Євромайдан), зумовили повернення ЄС до підтримки демократизації України, наближення її інституцій та суспільства до європейських стандартів і цінностей.

У цей час Польща однією з перших проявила солідарність з Україною, як на офіційному, так і на громадянському рівнях, єдиногolosно визнавши Росію агресором.

Фактичними учасниками революційних подій в Україні стали польські ЗМІ. Так, окремі польські телевізійні канали цілодобово в режимі on-line вели репортажі з Києва протягом лютого 2014 р. Зокрема, 1 лютого на усіх польських каналах показали кліп на пісню «Подай руку Україні» з кадрами подій, щ відбувалися в українській столиці.

26 листопада відбулася акція протесту проти свавілля влади Януковича, учасниками якої стали студенти з України, що навчалися у польських вищих навчальних закладах. Демонстрації пройшли у столиці та великих містах Польщі.

Журналісти та репортери, дипломати та політиків, студенти, правозахисники, волонтери з Польщі не тільки були безпосередніми учасниками третього Майдану і Революції Гідності, але і брали участь у бойових діях на Сході України.

Євромайдан та Революція Гідності позитивно вплинув, як на відносини української діаспори з місцевою владою в різних регіонах Польщі, так і на позитивний образ українців та України в очах польського суспільства загалом [97, с. 179-180].

Слід зазначити, що під час поетапного входження до ЄС усі країни-кандидати активно залучали до даного процесу власні діаспори, зосереджені у різних країнах.

Анексія Росією Криму, її агресія проти України, сприяли активізації діяльності українських діаспорян, а також зміцнили їх самоідентифікацію з Україною як країною походження. Солідарність із співвітчизниками, насамперед, виражалася у гуманітарній та грошовій допомозі, а згодом отримала політичний окрас.

Під час Майдану 2013-2014 рр. найбільшу підтримку Україні здійснила Організація Українців Польщі. З перших днів ОУП публічно заявило про позиції української діаспори в Польщі щодо подій в Україні. Було розпочато гуманітарну та фінансову допомогу, зокрема, родинам загиблих на Майдані. Наступний етап допомоги стосувався вже українських воєнних, які загинули

чи були поранені під час воєнних дій на Сході України, а також підтримки їх родин [99, с. 62].

Медичну реабілітацію наших воїнів організовано з 2015 року таким осередком українців в Польщі, як «Добрий брат».

ГО «Євромайдан Варшава» ще з 2013 р. є організатором масових заходів, спрямованих на протест проти агресивної політики Росії щодо України.

Зокрема, можна згадати такі їх акції, як перформанс із газопроводом «Дружба», з якого тече українська «кров» біля посольства Угорщини у Варшаві. блокаду польсько-білоруського кордону після фактичного вступу до повномасштабної війни в Україні Білорусі, акцію мовчазного протесту у пам'ять про загиблих в Оленівці тощо [97, с. 12-13].

Від здобуття Україною незалежності було проголошено пріоритетним такий напрямів зовнішньої політики України, як підтримання миру й безпеки між державами та захист власної державності та цілісності територій та кордонів країни у випадку агресії.

Даний принцип мирного співіснування країн, закріплений ще Статутом ООН, визнано на національному рівні ст.18 Конституції України [51].

Крім того, миротворча позиція нашої держави як на європейському, так і на інших континентах визначена Хартією про особливе партнерство між Україною та Організацією Північноатлантичного договору [113].

Більш того, така позиція була остаточно підтверджена добровільною відмовою України від статусу ядерної країни.

Отже, до початку активної фази «гібридної війни» проти України (2014 р.) сфера безпеки і оборони не відносилася до пріоритетних напрямків державної політики України. Рік за роком відбувалося скорочення кількості української армії. Воєнна сфера була недофінансованою. Усі ці фактори сприяли зниженню престижу військової праці у суспільстві.

Внаслідок агресії Росії проти України у 2014 р., євроінтеграційний вектор політичного курсу української держави визначив посилення

європейського співробітництва України у сфері воєнної безпеки, як пріоритетне завдання [74, с. 54].

З того часу розпочато міжнародну співпрацю між Україною та країнами ЄС охоплює низку напрямів у воєнній та оборонній сферах за рядом напрямків [65, с. 203].

Українсько-польська військова співпраця відіграє важливу роль у системі двостороннього співробітництва. Так, діяльність в межах УКРПОЛБАТУ (створений відповідно до Угоди між Міністерством національної оборони Республіки Польща та Міністерством оборони України про взаємодію у військовій сфері [108]) дозволила отримати українським військовим певний досвід у проведенні спільних військових навчань та миротворчих операцій [63, с. 206].

Збройна агресія Росії проти України фактично зруйнувала всю систему європейської колективної безпеки, що склалася після Другої Світової війни.

Досвід свідчить, що за таких умов єдиний можливий захист пострадянських країн від зазіхань Російської Федерації та гарантування їх демократичного розвитку надає НАТО.

Повномасштабна війна, розпочала Росією проти України у 2022 р. стала визначним фактором прискорення поступу України на шляху до членства в ЄС. За роки незалежності Україна не була учасником жодного збройного конфлікту, тим більш в якості агресора на інших територіях. Її державна політика була спрямована на захист національної державності та територіальної цілісності держави, свідченням чого була добровільна відмова України від ядерної зброї. За сучасних умов Україна є захисницею усієї Європи.

Тому подальша перспектива взаємодії з ЄС та НАТО вбачається у вступі України в дані структури, як невід'ємному елементі європейської інтеграції України. Це обумовлює необхідність створення ефективного інституційно-правового забезпечення європейської та євроатлантичної інтеграції України.

Не зважаючи на те, що період з кін. 2013 – поч. 2014 рр. вважається найгіршим щодо двосторонньої політичної співпраці між Україною та Польщею, серед найперших, хто засудив російську агресію ще у 2014 р. та зробив перші кроки щодо допомоги Україні у протистоянні повномасштабному вторгненню, слід назвати саме Республіку Польща.

Це і створення литовсько-польсько-української бригади «ЛитПолУкрбриг», а надання Польщею Україні кредитної допомоги, і грошова допомога студентам з Донецької та Луганської областей, Криму, і здійснення санкційного тиску на Росію польським урядом тощо [72, с. 160].

Крім того, було розпочато співробітництво в оборонній сфері між українським державним концерном «Укроборонпром» і польською компанією WB Electronics [77, с. 155]. Дане співробітництво сприяло модернізації протиповітряної оборони.

У свою чергу, ВПК України взяв участь у частковій модернізації винищувачів морської авіації ВМС Польщі.

З 2014 р. Польща є найбільш активним серед країн ЄС надавачем Україні гуманітарної допомоги. Зокрема, ця допомога полягає у лікуванні українських військових, поранених під час бойових дій [78, с. 39].

Активна співпраця у даний період мала місце між прикордонними округами України та Республіки Польща [4, с. 14-15].

У 2015–2019 рр. основними напрямками співробітництва між обома країнами залишалися протидія російській агресії (особливо під час непостійного членства Польщі у Раді Безпеки ООН у 2018–2019 рр.) та продовження євроатлантичної інтеграції України.

Польща є стратегічним партнером України у підтримці її територіальної цілісності та суверенітету, що підтверджується кожен раз польською стороною під час дипломатичних зустрічей та міжнародних заходів, що проводяться ЄС.

Крім того, у форматі В4 Варшава надавала підтримку Україні як державі-партнеру політики ЄС «Східного партнерства», а також як підписанту УА з ЄС [30, с. 109-110].

У Стратегії національної безпеки України 2020 р. Польща визначена як стратегічний партнер України.

На практиці даний характер двосторонніх взаємовідносин було підтверджено Спільною заявою українського та польського президентів про поглиблення співпраці обох держав в рамках ініціативи «Тримор'я», а також щодо створення тристороннього формату співпраці України, РП і ЛР (т.зв. Люблінський трикутник)

Крім того, даною заявою було закріплене спільне зобов'язання сторін ніколи не визнавати російську окупацію українського Криму та Севастополя, а до перспектив двосторонньої співпраці було віднесено сприяння взаємодії у військовій сфері з НАТО.

Крім того, до сфер співробітництва України та Польщі можна віднести: енергетичну безпеку, кібербезпеку, військово-технічний та оборонний сектори.

Стратегією публічної дипломатії (2021 р.) [90] Польщу визначено як країну із такими пріоритетними галузями для співпраці, як: культурна дипломатія, цифрова зовнішня діяльність, туризм.

З 24.02.2022 р. тривала гібридна війна Росії проти України перетворилася у відкритий збройний конфлікт. Йому передувала довга підготовка з боку РФ (з 1990-х рр.).

За сучасних умов основною метою війни Росії проти України є знищення держави Україна й усього українського народу.

За таких умов для України важливим став пошук союзників у боротьбі з агресором, а для країн європейського континенту – перегляд основ загальної безпеки, встановленої ще після Другої Світової війни, оскільки стало очевидним, що дана система безпеки є вже застарілою.

У 2022 р. громадяни Польщі вийшли на численні протести проти російського вторгнення в Україну та акції у підтримку України.

З 24 лютого 2022 р. у Польщі були відкриті прикордонні пункти, що межують з Україною, через які українські біженці можуть в'їжджати до Польщі навіть без необхідних документів.

12 березня 2022 р. у Польщі було ухвалено закон про допомогу біженцям з України, які перетнули кордон після 24 лютого 2022 р. у зв'язку із збройним конфліктом. Дана допомога охоплює соціальну підтримку українських біженців, гарантування та захист їх основних прав і свобод під час перебування на території Польщі.

Зокрема, українські біженці мають право перебувати на території Республіки Польща протягом 18 місяців. За цей час вони можуть отримати ідентифікаційний код (Numer identyfikacyjny Powszechnego Elektronicznego Systemu Ewidencji Ludności – PESEL), який надає їм право на отримання соціальних виплат та можливість працевлаштування з отриманням заробітної плати, безкоштовного відкриття банківського рахунку, а також ведення власної підприємницької діяльності.

Українські студенти отримали право на здобуття освіти у польських ВНЗ безкоштовно (на період перебування у Польщі та дії даного Закону).

Щодо соціальних гарантій для біженців, польською стороною передбачено такі соціальні виплати: одноразову соціальну допомогу у розмірі 300 злотих на кожну особу, щомісячні виплати по догляду за дітьми віком до 18 років у розмірі 500 злотих на кожну дитину. Крім того, Польща надає українським біженцям безкоштовну медичну допомогу.

Польща здійснює передачу Україні фінансової, гуманітарної та військово-технічної допомоги, проводить навчання для українських військових тощо.

Чисельна українська громада в Польщі також робить важливий внесок у зміцнення відносин між двома державами. Її представники брали участь в

акціях спротиву проти російської агресії у лютому 2022 р. (м.Більськ). Значну підтримку співвітчизникам здійснюють організації українців в РП.

Слід зазначити, що частина організацій, які були засновані як культурні осередки продовжили свою діяльність у раніше визначених сферах.

Натомість ті організації, частиною діяльності яких було сприяння та допомога українським трудовим мігрантам у Польщі, сьогодні зосередилася на наданні допомоги українським біженцям.

Також було започатковано зовсім нові вектори діяльності. Так, Фондація «Наш вибір» та «Український дім у Варшаві» стали партнерами окремої платформи «Пошук безкоштовного житла» та центрами зі збору гуманітарної допомоги для ЗСУ.

Частина організацій, які виникли як громадські ініціативи на основі Євромайдану (наприклад «Євромайдан-Варшава») розширили свою діяльність у напрямі проведення публічних заходів інформаційного характеру, спрямованих проти агресії Росії, зокрема щодо підтримки міжнародних торгових санкцій проти РФ.

Зокрема, це мітинги під гаслом «Україна в ЄС негайно!» що відбулися 9–10 березня 2022 р. біля Міністерства закордонних справ Польщі, Посольства Федеративної Республіки Німеччина, посольства Франції у Польщі; триденна акція (4–6 березня 2022 р.), що відбувалася у Варшаві із закликом «Закрийте небо над Україною!», на якій із промовами виступили очільники таких українських організацій, як Об'єднання українців у Польщі, Фонд «Наш вибір», Євромайдан-Варшава, Український дім у Варшаві. Дані акції були широко висвітлені польськими ЗМІ [69, с. 117].

3.2. Проблеми та перспективи розвитку української діаспори в Польщі у сфері дипломатичних відносин

Сучасна державна політика України щодо українців за кордоном сприймає діаспорян як невід'ємну частину світової української спільноти.

Це визначає конституційні обов'язки України щодо гарантій забезпечення та захисту національно-культурних, мовних та інформаційних потреб зарубіжних українців.

Даний фактор зумовлює необхідність налагодження всебічних зв'язків з діаспорою у культурній, науковій, економічній тощо сферах.

У свою чергу, українська діаспора за кордоном сьогодні є не тільки носієм матеріальних та духовних цінностей, національної мови, історії, культури, але і виконує роль суб'єкта політичного впливу у питаннях країни народження в країні проживання.

В останні роки невід'ємною частиною державної зовнішньої політики України є підтримка української діаспори. Метою розвитку даного вектору є, насамперед, консолідація української нації на батьківщини та всього українства (за межами країни походження) навколо внутрішніх та зовнішніх проблемних питань, зокрема, щодо подолання російської агресії, а також створення позитивного іміджу України на міжнародній арені [42].

Співпрацюючи із українською діаспорою, Україна дотримується загально визнаних усіма країнами світу міжнародних принципів: дотримання територіальної цілісності, поваги, суверенної рівності, невтручання у внутрішні справи інших держав тощо.

Найбільш пріоритетними напрямками цієї політики є: культурно-освітнє співробітництво, інформаційно-видавнича діяльність, культурно-мистецькі взаємини, економічне співробітництво та співробітництво у галузі спорту та туризму [25, с. 280]. З метою зміцнення зв'язків української діаспори з Україною у 2004 р. було прийнято Закон України «Про закордонних українців» [81].

Також Україна веде активну співпрацю із українськими культурно-інформаційними центрами за кордоном.

На початку XXI ст. роль української діаспори у більшості країн виходить за межі культурно-національного розвитку. Діаспорами етнічних українців в

різних країнах створюються етнічні політичні партії та громадські організації, освітні та релігійні інституції, національні ЗМІ тощо.

Дані процеси не тільки є важливим чинником збереження національних українських традицій, культури, історії, мови, але є визначним фактором зростання національної самосвідомості та національної самобутності і далі впливають на формування позитивного іміджу українців у світі.

Саме такі процеси супроводжують розвиток української діаспори у Польщі.

В Україні сьогодні склалися такі внутрішньо- та зовнішньополітичні умови, коли нехтування можливістю і потребою заявити про себе на міжнародній арені чіткою, довгостроковою, стратегічно виваженою політикою публічної дипломатії об'єктивно провадить до розмивання позитивного міжнародного іміджу України у світі через заповнення інформаційних прогалів великою кількістю міфів та стереотипів. При цьому для західної діаспори метою є збереження етнічної ідентичності, а пріоритетом східної діаспори є відродження такої ідентичності.

Тому перед політичним керівництвом України, науковою громадою та громадянським суспільством, яке формується, стоїть завдання подальшого урізноманітнення шляхів, методів і засобів якомога повнішого використання всього арсеналу інструментарію концепту «м'якої сили», а саме – публічної та культурної дипломатії [54, с. 8].

Беручи до уваги, що чисельність громадян України, які постійно або досить тривалий час проживають у Польщі, постійно зростає, необхідно сприяти їхній самоорганізації, співпрацювати з об'єднаннями українців Польщі.

Особливої уваги потребує налагодження більш тісних зв'язків із тими українськими діаспорянами, які вже втратили свою материнську мову або релігію, проте пам'ятають про українськість свого походження. Дані зв'язки можуть здійснюватися на державно-офіційному рівні, проте більш

ефективними, на наш погляд, будуть безпосередні контакти на рівні «народної дипломатії».

Отже, вважаємо, що пріоритетним напрямом співпраці України з українською діаспорою, її організаціями в Польщі має стати культурно-просвітницька робота з діаспорянами та громадянами Польщі щодо просування культури України та створення позитивного іміджу України та українців у Республіці Польща.

Крім того, пріоритетним завданням української зовнішньої політики має стати відстоювання інтересів українців, які проживають за кордоном. Дана діяльність може здійснюватися на дипломатичному рівні, шляхом співпраці із міжнародними організаціями, приведенням вітчизняного законодавства до міжнародних та європейських норм у цій сфері.

Довгий час у Польщі дані функції виконувала церква. Причиною того було недовірливе відношення українців до офіційних державних інституцій РП.

Позитивний імідж держави формується шляхом проведення спільних масових заходів культурного характеру, під час яких представники дипломатичних установ мають сприяти вирішенню організаційних аспектів співробітництва між країною походження та країною-приймачем.

Посольство України у Варшаві сьогодні є природною платформою для дипломатичної співпраці із українськими діаспорянами. Проте, її можливості не використовуються на повну силу.

Отже, сьогодні важливо посилити дипломатичний захист українців у Польщі, розширити консульську мережу, збільшити штат дипломатів, ввести до його складу фахівців, які б спеціально займалися питаннями аналізу ринку праці, становища на ньому українських працівників, надавали допомогу в реалізації їхніх трудових та соціальних прав, співпрацювали з компетентними органами країни перебування у питаннях міграції [79, с. 130].

Взаємодія української діаспори у Польщі з Україною з питань євроінтеграції відбувається як на індивідуальному, так і на груповому

рівнях. На індивідуальному рівні Україна спільно з Польщею здійснює підтримку українських громадян, які тимчасово перебувають на польській території, проводить обмін делегаціями (насамперед, у науковому, громадсько-політичному та молодіжному середовищі), здійснює спільні проекти (в економічній, науковій, соціально-благодійницькій, посередницькій тощо сферах), використовує особисті контакти, сприяє викладацькій діяльності.

Останні два напрями, на нашу думку, є найбільш недооціненими, оскільки вони можуть стати майданчиками для реалізації двосторонніх заходів інформаційно-агітаційного характеру щодо позитивних аспектів євроінтеграції України в обох країнах. Одночасно це може сприяти створенню позитивного іміджу українців та України серед польських громадян.

Також вважаємо, що збільшенню участі закордонних українців щодо реалізації євроатлантичної безпекової стратегії України, мають сприяти, як взаємодія діаспори із державними інституціями країни проживання та країни походження, так і така особливість української діаспори в Польщі, як поєднання серед її представників автохтонних українців із т. зв. «заробітчанами», а також студентами, біженцями тощо.

Українська діаспора у Польщі зацікавлена в успішності завершення євроінтеграційного процесу в Україні, оскільки її наслідками має стати посилення підтримки українців польською державою. Крім того, автохтонність українських діаспорян у Польщі може стати переконливим доказом європейськості України й українців [9, с. 20-21].

До пріоритетних напрямів співпраці України з польськими українцями, на наш погляд, слід віднести і взаємодію представників громадянського суспільства обох країн. Зокрема, про перспективи української євроінтеграції та членства нашої країни в НАТО інформацію агітаційного характеру можуть розповсюджувати заробітчани. Даний напрям активно використовувався Республікою Польща під час її просування до ЄС та НАТО. Крім того, на

цьому шляху Польща активно залучала до співпраці українських експертів, науковців, представників ЗМІ, вела пошук т.зв. «лідерів думок» серед представників української діаспори, широко використовувала PR-технології тощо.

Такий фактор, як неоднорідність української діаспори в Польщі зумовлює також необхідність активізації налагодження зв'язків з Україною представниками кожної з підгруп діаспорної спільноти. Зокрема, досвід, який має українська діаспора щодо демократичних змін у Польщі, участі в діяльності польських органів самоврядування, може сприяти активізації процесу перебудови української держави.

У свою чергу, польській владі доречно буде залучити в рамках допомоги Україні не тільки автохтонних українців, але й мігрантів, та сприяти налагодженню співпраці між даними спільнотами.

Окремим фактором може стати легітимізація діяльності української влади щодо української діаспори в очах поляків. Така діяльність може охоплювати фінансову та іншу допомогу представникам української діяльності та мігрантам, присутність представників державних органів на заходах, організованих українською громадою в Польщі [84, с. 20].

Також слід зазначити, що сьогодні в Україні немає інституційних та законодавчих механізмів, які б давали змогу ефективно залучати інтелектуальні та фінансові ресурси української діаспори до розбудови Української держави. Отже, розроблення таких механізмів вважаємо перспективними, за умови, що дані механізми будуть підтримані міжнародною спільнотою і тими країнами, в яких проживає українська діаспора. Нарешті, на сьогоднішній день в Україні відсутня програма повернення українців [132].

Таким чином, підтримка Республіки Польщі на шляху України до європейської та євроатлантичної інтеграції розпочалася після Помаранчевої революції. Подальше співробітництво України та Республіки Польща активізувалося після визначення спільного чинника безпеки після агресії

Росії у 2014 р., який задовольнив інтереси обох держав.. Як держава-член ЄС і НАТО, а також під час головування у Вишеградській групі Польща на усіх міжнародних майданчиках засуджує російську агресію проти України.

Від здобуття Україною незалежності та налагодження дипломатичних стосунків між обома країнами Польща підтримує територіальну цілісність і державний суверенітет України у кордонах, визнаних міжнародною спільнотою. Польща є однією з перших країн Європи, що застосувала санкційну політику в якості стримання російської агресії. Після нападу російських військ на Україну 24.02.2022 р. українсько-польські відносини вийшли на надзвичайно інтенсивний рівень партнерства і співпраці.

Українська діаспора в Польщі впливає на українсько-польське міждержавне співробітництво у контексті європейської політики України через роботу організацій українців (спільно з польськими організаціями), починаючи з 2014 р. Дане співробітництво охоплює культурну, гуманітарну, соціальну, політичну тощо сфери.

Сучасний етап є етапом формування нової стратегії українсько-польських відносин, в якій на рівні двосторонньої співпраці однаковий вплив мають державні органи, громадське суспільство обох країн, а також представники української діаспори у Республіці Польща.

ВИСНОВКИ

Дане дослідження є комплексним аналізом розвитку співробітництва України та Польщі в межах міждержавної діяльності української діаспори в Польщі з метою визначення впливу української діаспори в Польщі на розвиток українсько-польських дипломатичних відносин як перспективної складової європейської політики України.

У роботі розкрито понятійно-категоріальне і теоретико-концептуальне вимірювання проблеми діаспор в міжнародних відносинах, визначено національний та транснаціональний характер сучасних діаспор як суб'єктів геополітичного впливу, з'ясовано місце та роль діаспор в розвитку системи міжнародних відносин: на рівні транскордонного співробітництва, зовнішньої політики держави, дипломатичних відносин), проаналізовано генезис та основні етапи формування української діаспори в Польщі, висвітлено особливості сучасної української діаспори Польщі як складової частини етносоціального організму, розглянуто роль української діаспори Польщі у розвитку міждержавних відносин, досліджено вплив української діаспори в Польщі на українсько-польське міждержавне співробітництво у контексті європейської політики України, виокремлено проблеми та висвітлити перспективи розвитку української діаспори в Польщі у сфері дипломатичних відносин.

Результатом проведеного дослідження стали наступні висновки.

Під діаспорою розуміють стабільно існуючу протягом тривалого часу (близько тривалості активного життя індивіда і більш – прямо до відтворення себе в наступності поколінь) величезну кількість носіїв певної національної або релігійної культури, які:

– по-перше, проживають за межами регіону розвитку і домінування своєї культури і підтримують в суспільстві перебування більш-менш широкого діапазону соціальних взаємозв'язків (включаючи і участь в громадському об'єднанні праці) з представниками домінуючої культури та інших діаспор, в

результаті чого діаспора в суспільстві проживання знаходить свою соціокультурну нішу, постійний склад діаспори в тій або іншій якості, в більшій чи меншій мірі стає здатним впливати на долю діаспори, причому такий вплив може бути як позитивним, так і негативним;

– по-друге, зберігають свою культурну своєрідність в інакокультурному оточенні, навіть коли якась частина представників діаспори стає двокультурною (швидше за все – двомовною), а деяка частина асимілюється суспільством перебування.

До специфічних ознак діаспори віднесено:

- її прискорену інтеграцію в суспільство проживання,
- культурно-релігійну консолідацію даної етнічної групи,
- збереження національних особливостей та національного культурного простору,
- внутрішню здатність громади до самоорганізації та самореалізації.
- здійснення соціального захисту конкретної групи людей внутрі організаційних інституцій діаспори.

Відмінними ознаками діаспори є: здійснення нею соціального захисту конкретних людей, релігійний фактор, особлива організація діаспори, здатність діаспори до самоорганізації.

Сучасні діаспори істотно трансформуються і грають не тільки роль «культурних посольств», інвесторів або робочої сили в країнах перебування і історичного походження. Зараз вони перетворюються в один з головних суб'єктів міжнародних відносин й впливають на геополітичні чинники розвитку світового суспільства. Так, з одного боку, вони є самостійними акторами міжнародних відносин, які представляють свою етнічну групу на світовій політичній арені, по-друге, вони сприяють взаємодії між діаспорянами та країною їх проживання та походження, тим самим, налагоджуючи двосторонні контакти між цими країнами. Водночас, слід зазначити, що зберігаючи власні етнічні культурні, релігійні, мовні тощо традиції, діаспори можуть вносити негативний вклад в країну проживання,

зокрема, змінювати її демографічну структуру, насаджувати власні цінності тощо. Крім того, сьогодні спостерігається активність впливу діаспор на зовнішню політику таких країн. Більш того, за сучасних умов, діаспори все активніше заявляють про себе як про самостійного гравця у світовій політиці.

Найчисленнішою українською діаспорою східного напрямку є українська діаспора у Польщі. Вона почала формуватися в період другої хвилі еміграції українців (після Першої Світової війни) – під впливом політичних та економічних факторів. У подальшому (1940-і рр..) на її розвиток вплинули репресії щодо корінних українців, що проживали на території Польщі. З 1990-х рр.. основними причинами міграції українців в Польщу були трудова міграція, навчання, бізнес. З 2014 р. по сьогодні активна міграція українців-біженців до Польщі спричинена війною, розв'язаною проти України Росією.

Українці в Польщі сьогодні представлені в державних органах управління, в різних галузях економіки, промисловості та сільського господарства, науці, освіті, культурі тощо.

За своєю природою українська діаспора в Польщі є автохтонною. До здобуття Україною незалежності вона мала різну ступінь власної національної ідентифікації (за групами), хоча зв'язок із українською культурою, мовою, історією підтримувався на рівні культурно-просвітницьких заходів. У Польщі було засновано розгалужену систему українських й україномовних ЗМІ (газети, журнали, радіо- та телепрограми).

З кінця 1980-х рр.. у Польщі формуються інститути (організації, фонди тощо) українських діаспорян, основним завданням яких стають культурно-просвітницька діяльність, підтримка трудових мігрантів з України, налагодження партнерських відносин із представниками польської та української державної влади.

Після Революції Гідності в Україні відбулася національна консолідація української діаспори в Польщі, пов'язана з остаточним визнанням пріоритетної для нашої держави ідеї європейського шляху розвитку.

Сьогодні українська діаспора у Польщі є самостійним суб'єктом зовнішньої політики та міждержавного співробітництва, що використовує усі можливі механізми народної публічної та культурної дипломатії з метою створення позитивного іміджу України в Польщі та у світі.

За сучасних умов основною метою діяльності української діаспори у Польщі, є розвиток українсько-польського міждержавного співробітництва у контексті європейської політики України.

Дане співробітництво активізувалося відразу після Українського Майдану та агресії Росії проти України у 2014 р. Організації українських діаспорян у Польщі разом із польськими інституціями та активістами проводили політичні акції, публічні заходи щодо підтримки Революції Гідності, допомагали в реабілітації пораненим співвітчизникам, що брали участь в АТО (потім ОСС), здійснювали гуманітарну допомогу родинам загиблих тощо.

Українська діаспора у Польщі також є важливим чинником розвитку північноатлантичного безпекового вектору України. Даний напрям діяльності було розпочато українською діаспорою в Польщі відразу після 24 лютого 2022 р. Саме українська громада у Польщі взяла на себе усі питання, пов'язані із біженцями з України у перші дні повномасштабної війни.

Організації українців у Польщі розширили напрями своєї роботи, які були раніше (культурно-просвітницька діяльність, проведення політичних акцій, публічних заходів, підтримання діалогу із органами державної влади тощо), наданням консультаційної допомоги, юридичного та психологічного супроводу, пошуком житла, організацією гуманітарної допомоги тощо для українських біженців у Польщі.

Не зважаючи на зміни, що відбулися у ролі української діаспори, починаючи із 2014 р., мають місце певні проблеми щодо її участі у сфері дипломатичних відносин.

Дані проблеми можна розподілити на наступні групи:

- пов'язані із Україною як «материнською» державою (недосконалість вітчизняного законодавства щодо підтримки та захисту українців за кордоном, недостатність фінансування української громади за кордоном українською державою, слабкі двосторонні зв'язки України із громадами діаспори за кордоном, у т.ч., на рівні дипломатичних представництв та консульств, і, як наслідок, фактичне невикористання діаспори як активного політичного актора зовнішніх та дипломатичних відносин),
- пов'язані із українською громадою за кордоном (уособленість, замкненість, відсутність спільних проектів та програм посередництва щодо створення позитивного іміджу держави походження у різних сферах суспільного життя, відсутність діалогу діаспорян із мігрантами).

Вирішення зазначених проблем вбачається у наступному:

- потребує налагодження дворівнева (урядова та громадська) співпраця України з українською діаспорою у Республіці Польща,
- важливим чинником такої співпраці вважаємо пошук серед молоді української діаспори у Польщі т.зв. «лідерів думок»,
- необхідним є надання реалізації ідеї європейської інтеграції та утвердження північноатлантичного безпекового вектору України комплексного характеру, залучення до даного процесу української діаспори Польщі (на рівні як окремих представників, так і організацій) в якості інформаційно-агентаційних агентів,
- вимагає розроблення та прийняття двостороння угода стратегічного характеру щодо подальшої співпраці і взаємодії Української держави з українською діаспорою у Республіці Польща,
- така угода має бути імplementована в українське національне законодавство шляхом прийняття відповідного Закону України, в якому мають бути закріплені конкретний механізм реалізації даної двосторонньої державної політики на практиці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аблицов В., Сімченко Г. Українська діаспора : вчора і сьогодні // Всеукраїнська експертна мережа. URL: http://www.experts.in.ua/baza/analytic/index.php?ELEMENT_ID=11132 (дата звернення: 28.05.2023)
2. Авер'янова Н. М. Зарубіжне українство у відстоюванні національних інтересів України // Молодий вчений. Херсон, 2018. № 3 (55). С. 444–446.
3. Алієва М. Діаспора : історія, історіографія та спроба уточнення значення поняття // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія. 2006. Вип. 86. С. 63-68.
4. Андріянова Н. М., Шпура М. І., Ковальчук П. А., Голопатюк Л. С. Українсько-польська оборонна співпраця : визначення пріоритетних подальших напрямів // Воєнна безпека та воєнна політика держави. 2017. №3(61). С. 13-16.
5. Атаманенко А. Україна і закордонне українство // Наукові записки Національного університету “Острозька академія”: Історичні науки. Вип. 21 / Національний університет “Острозька академія”, Українське історичне товариство. Відп. Редактори : І. Пасічник, Л. Винар. Острог : Видавництво Національного університету “Острозька академія”, 2013. 288 с. С. 8-17.
6. Атаманенко А. Закордонне українство та Україна : проблеми та перспективи взаємовідносин // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Історичні науки. Острог, 2015. Вип. 23. С. 7-13.
7. Атаманенко А. Роль закордонних українців в українській публічній та культурній дипломатії : історичний і сучасний аспекти // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Історичні науки». Острог, 2019. Вип. 29. С. 54–65.
8. Бевз Т.С. Українська діаспора : проблеми і перспективи // Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. Ф. Кураса НАН України Збірник наукових праць. URL: <http://uk.wikipedia.org/wiki/> (дата звернення: 28.05.2023).

9. Білобровець О. Прагматизм міждержавних відносин України і Польщі на сучасному етапі // Дриновський збірник. 2021. Вип. 14.

10. Буглай Н.М. Польща та Україна в Європейській політиці сусідства ЄС // Гілея (науковий вісник) : Збірник наукових праць / Гол. ред. В.М. Вашкевич. К. : ВІР УАН, 2010. Випуск 42 (№12). С. 110 – 118.

11. Буглай Н.М. Республіка Польща і Україна : міждержавне співробітництво нового формату // Гілея : науковий вісник. Збірник наукових праць / Гол. ред. В.М. Вашкевич. К. : ВІР УАН, 2012. Випуск 59 (№4). С. 188 – 194.

12. Буглай Н.М. Українсько-польське співробітництво : міжрегіональний аспект : монографія. Миколаїв: Іліон, 2012. 300 с.

13. Буглай Н.М. Польща-Україна : відносини стратегічного партнерства // Гілея : науковий вісник. Збірник наукових праць / Гол. ред. В.М. Вашкевич. К.: «Видавництво «Гілея», 2016. Випуск 105 (2). С. 108 – 113.

14. Буглай Н.М. Двосторонні відносини України з Польщею наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. // Modern scientific researches and developments: theoretical value and practical results –2016 : Materials of International scientific and practical conference (Bratislava, Slovak Republic, 15-18 March 2016). К. : LLC «NVP «Interservice», 2016. Р. 13 – 14.

15. Буглай Н.М. Торговельно-економічні відносини Польщі та України на межі ХХ-ХХІ століть // Україна – Польща : стратегічне партнерство в системі геополітичних координат : Збірник наукових праць міжнародної науково-практичної конференції, Київ, 16 – 17 березня 2017 р. К. : «Міленіум», 2017. С. 37 – 38.

16. Бушин М. І., Чубіна Т. Д. Українці в світі. Черкаси : Черкаський ЦНТЕІ, 2003. 176 с.

17. Бялокозович Б. Я. З історії української діаспори // Література. Літературознавство. Життя : збірник. Івано-Франківськ : Плай, 1999. С. 279–287.

18.Василенко А.М. Історико-правове розуміння діаспор та національних меншин // Науковий вісник Чернівецького університету. Правознавство. Чернівці : Червона Рута, 2007. Вип. 402. С. 18-23.

19.Відносини з Україною (статистична інформація) // Об'єднання українців у Польщі. URL: www.our.ukrainia.com.pl

20.Винницький М. Україна і діаспора – процес формування «Світового українства» // Культурні зв'язки Донеччини з українським зарубіжжям : (матеріали наук.-практ. конф., м. Донецьк, 17 груд. 2004 р.) / Донец. облдержадмін., Від. у справах національностей та міграції [та ін.]. Донецьк: [б.в.], 2004. URL: <http://intellect.com.ua/news/news.php?id=255> (дата звернення: 28.05.2023)

21.Воропаєва Т., Аверянова Н. Зарубіжне українство як полісуб'єктний феномен // Українські громади за кордоном: нові точки відліку : Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, 22 квітня 2021 р. Львів, 2021. С. 36-40.

22.Воят Б. Позитивні практики польської підтримки євроінтеграції України // 25 років Договору між Україною і Республікою Польща про добросусідство, дружні відносини і співробітництво : спроба балансу / Матеріали III Українсько-польського наукового форуму (11-12 травня 2017, Olsztyn). Olsztyn-Львів : Видавництво НУЛП і INP UWM, 2017. С. 148-153.

23.Газізова О. Збереження національно-культурної ідентичності представниками української діаспори : українознавчий контент // Українські громади за кордоном : нові точки відліку : Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, 22 квітня 2021 р. Львів, 2021. С. 41-45.

24.Гарагонич В. Вплив діаспори на розвиток транскордонного співробітництва. Історичний архів // Наукові студії : Збірник наукових праць. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. Вип. 5. С. 100–103.

25.Гнатюк Т. Політика України щодо закордонного українства : потенціал розвитку // Наукові записки ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України. 2014. № 3 (71). С. 272–284.

26.Горбатенко В. Визначальні напрями двостороннього співробітництва України і Польщі // Сучасні українсько-польські відносини : погляд експертів : зб. аналітичних матеріалів / упоряд. В. Бусленко. Вип. 2. Луцьк: Вежа-Друк, 2017. С. 5-14.

27.Давидюк Р. П. Українська політична еміграція в Польщі : склад, структура, громадсько-політичні практики на території Волинського воєводства : автореф. дис. ... д-ра іст. наук : 07.00.01; Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича, Ін-т народознавства. Львів, 2017. 40 с.

28.Декларація про принципи та основні напрямки українсько-польських відносин від 13.10. 1990 р. // База даних «Законодавство України» / ВР України URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_176 (дата звернення: 28.05.2023)

29.Дерев'янко І. Діаспора в сучасних міжнародних відносинах : зарубіжний досвід для України // Українські громади за кордоном : нові точки відліку : Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, 22 квітня 2021 р. Львів, 2021. С. 57-61.

30.Дзись І.В. Польсько-українські проблеми на світовій арені // Збірник наукових праць за матеріалами II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Україна–Польща : стратегічне партнерство в системі геополітичних координат». 2020. № 7. URL:https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u187/zbirka_tez_ukrayinapolshcha.pdf#page=261 (дата звернення: 28.05.2023).

31.Договір між Україною і Республікою Польщею про добросусідство, дружні відносини та співпрацю від 19.05. 1992 р. // База даних «Законодавство України» / ВР України URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_172 (дата звернення: 28.05.2023)

32.Договір між Україною і Республікою Польща про правовий режим українсько-польського державного кордону, співробітництво та взаємну допомогу з прикордонних питань від 12.01. 1993 р. // База даних

«Законодавство України» / ВР України URL:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_208 (дата звернення: 28.05.2023)

33. Дрозд Р., Гальчак Б., Мусієнко І. Історія українців у Польщі в 1921–1989 роках / пер. з польс. 3-тє вид., виправ., допов. Харків: Золоті сторінки, 2013. 272 с.

34. Дьолог О. Українська діаспора : історія формування та сучасність. Українознавчий альманах / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2013. Вип. 11. С. 30-33.

35. Енциклопедія української діаспори / за ред. В. Маркуся. Київ; Нью-Йорк; Чикаго; Мельбурн : Наукове Товариство ім. Шевченка, 1995. 251 с.

36. Євтух В., Трощинський В., Попок А., Швачка О. Українська діаспора. Соціологічні та історичні студії : монографія / Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Центр сучасного суспільствознавства. Київ: Вид-во УААНП «Фенікс», 2003. 228 с.

37. Євтух В. Б., Трощинський В. П., Попок А. А. Закордонне українство : навч. посібник. Київ : ВІК, 2005. 308 с.

38. Закордонні українці. // Міністерство закордонних справ України. URL: <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/ukrainians-abroad> (дата звернення: 28.05.2023)

39. Зубалій О. Д., Лановик Б. Д., Траф'як М. В. Історія української діаспори: навч. посібник для студ. вузів / Ін-т змісту і методів навчання. Київ: ІЗМН, 1998. 147 с.

40. Зубик А. І. Сучасна трудова міграція українського населення в Польщу // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Географія. Тернопіль, 2014. № 1. С. 107-113.

41. Зубик А. І. Історико-географічні особливості формування середовищ зарубіжних українців // Часопис соціальної-економічної географії : міжрегіон. зб. наук. праць. Харків, ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. Вип. 18 (1). С. 178–183.

42. Качинська Н. Політичний імідж держави : структурні та комунікаційні компоненти феномену // Віче [Електронні дані]. 2009. 3 листопада. URL: <http://veche.kiev.ua/journal/1738/> (дата звернення: 28.05.2023)

43. Киридон А. Україна – Республіка Польща : етапи, реалії та перспективи відносин // Зовнішні справи. 2013. № 12. С. 36–39.

44. Киридон А., Троян С. Українсько-польські відносини сучасності : етапи, реалії, перспективи // Сучасні українсько-польські відносини : погляд експертів : зб. аналітичних матеріалів / упоряд. В. Бусленко. Вип. 2. Луцьк : Вежа-Друк, 2017. С. 14-47.

45. Кирилич В. П. Українці в Польщі : проблема збереження етнопонаціональної ідентичності як чинник українсько-польських відносин : дис. ... канд. політ. наук. Київ, 2001. 199 с.

46. Ключковська І. Держава – діаспора у світових реаліях // Наукові записки Національного університету “Острозька академія” : Історичні науки. Вип. 11 / Національний університет “Острозька академія”, Українське Історичне Товариство, Світова наукова рада при СКУ, Українська американська асоціація університетських професорів. Відп. Редактори : І. Пасічник, Л. Винар, ред. А. Атаманенко. Острог : РВВ Національного університету “Острозька академія”, 2008. С. 8-20.

47. Ключковська І. Україна – діаспора : двовекторність стосунків // Український вимір.- Міжнародний збірник інформаційних, освітніх, методичних статей і матеріалів. Ніжин: НДУ ім. Гоголя, 2006. С. 19-21. URL: http://miok.lviv.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=135:2008-08-31-08-16-47&catid=29:2008-08-31-08-01-18&Itemid=118 (дата звернення: 28.05.2023)

48. Коляда О.В., Райчева А.О. Українська діаспора як чинник поглиблення зовнішньоекономічних відносин країни // Економіка і суспільство. 2018. Вип.15. С. 33-39.

49. Конєчна Й. Поляки – українці, Польща – Україна // Парадокси стосунків між сусідами за даними соціологічних досліджень. Copyright by the Batory Foundation. Warsaw; Kyiv, 2003. С. 25–26.

50. Кондратюк К. Українсько-польське транскордонне співробітництво (1992–2010) // Україна – Польща : історична спадщина і суспільна свідомість : зб. наук. пр. / відп. ред. М. Литвин. Львів, 2010–2011. Вип. 3–4. С. 240–249.

51. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / ВР України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 28.05.2023)

52. Консульська конвенція між Україною і Республікою Польща від 08.09.1991 р. // База даних «Законодавство України» / ВР України URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_008 (дата звернення: 28.05.2023)

53. Країни світу і Україна : енциклопедія : в 5 т. / редкол.: А.І. Кудряченко (голова) та ін.; ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України». Київ : Видавництво «Фенікс», 2017. Т.1 : Північна Європа. Західна Європа. Південна Європа / науковий редактор 1-го тому А.Г. Бульвінський. 564 с.

54. Кривда Н. Ю. Українська діаспора : досвід культуротворення: автореф. дис. ... д-ра філос. наук. Київ, 2009. 37 с.

55. Куньч М. Українсько-польська транскордонна співпраця як один з аспектів євроінтеграції України // 25 років Договору між Україною і Республікою Польща про добросусідство, дружні відносини і співробітництво : спроба балансу / Матеріали III Українсько-польського наукового форуму (11-12 травня 2017, Olsztyn). Olsztyn-Львів : Видавництво НУЛП і INP UWM, 2017. С. 194-199.

56. Куришко С. Роль діаспорних ЗМІ у розвитку українсько-польського міжкультурного діалогу // Актуальні проблеми зовнішньої політики України : матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. студентів та молодих вчених (м. Чернівці, 15 лист. 2013 р.). Чернівці : Технодрук, 2013. С. 192–195.

57. Лозовицький О. С. Діаспори в сучасному світі : чинник зовнішньої політики чи важіль впливу держави // Національна академія державного

управління при Президентові України. URL: [http:// academy. gov.ua /ej/ej 14/ txts/Lozovitskiy.pdf](http://academy.gov.ua/ej/ej14/txts/Lozovitskiy.pdf) (дата звернення: 28.05.2023).

58.Луцишин Г. І. Українська діаспора : новітні тенденції впливу на процес національної консолідації. // Вісник ДАКККіМ. 2013. №1. С. 252-256.

59.Луцишин Г. Національні меншини як чинник українсько-польської співпраці на сучасному етапі // 25 років Договору між Україною і Республікою Польща про добросусідство, дружні відносини і співробітництво : спроба балансу / Матеріали III Українсько-польського наукового форуму (11-12 травня 2017, Olsztyn). Olsztyn-Львів : Видавництво НУЛП і INP UWM, 2017. С. 295-299.

60.Мазука Л. І. Українська держава та світове українство : актуальні питання, потенціал та перспективи взаємодії // Стратегічні пріоритети. 2014. № 2. URL:[http://www. niss. gov. ua/content/articles/files/-ukr_ depzh-8f19d. Pdf](http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/-ukr_depzh-8f19d.Pdf) (дата звернення: 28.05.2023)

61. Мака Ю. Українська діаспора : походження, характер, сучасний стан // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Історичні науки. Острог, 2007. Вип. 9. С. 9-19.

62.Малиновська О. Польський вектор української міграції // Польсько-українське пограниччя : етнополітичні, мовні та релігійні критерії самоідентифікації населення : монографія / [відп. ред. І. Патер, упоряд. О. Муравський, М. Романюк]; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. 392 с. С. 328-340.

63.Мелекєсцев К. Польсько-українське партнерство та аспірації України стосовно НАТО : регіональне та міжнародне співробітництво після Помаранчевої революції // Історичні і політологічні дослідження. Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2019. № 1. С. 201–210.

64.Меленчук А. Роль та місце Польщі в Європейському Союзі : можливості для України // Актуальні проблеми зовнішньої політики України : матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. студентів та молодих вчених (м. Чернівці, 15 лист. 2013 р.). Чернівці : Технодрук, 2013. С. 195–196.

65. Моделі і механізми регулювання єврорегіонального співробітництва України / за заг. ред. І.В.Артюмова, О.М. Ващук, О.М. Руденко : монографія. Ужгород : Гражда, 2013. 610 с.

66. Монолатій І.С. Діаспора як фактор політики у сучасному світі. // Політологічні записки : зб. наук. пр. Луганськ, 2011. Вип. 3. URL: <http://zavantag.com/docs/208/index-1084426-1.html?page=5> (дата звернення: 28.05.2023).

67. Моцик О. Ф. Розвиток українсько-польських відносин в умовах зовнішньої політики розширення Європейського Союзу // Історико-політичні проблеми сучасного світу : зб. наук. ст. ЧНУ ім. Юрія Федьковича. Чернівці, 2013. Т. 25–26. С. 177–182.

68. Наконечний В. Структурно-функціональна організація елементів системи міждержавних взаємовідносин України та Польщі // Актуальні проблеми зовнішньої політики України : матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. студентів та молодих вчених (м. Чернівці, 15 лист. 2013 р.). Чернівці : Технодрук, 2013. С. 107–110.

69. Народна дипломатія під час війни в Україні. Історія, сучасний стан, основні напрями втілення, реальні приклади. Київ : ВД «Професіонал», 2022. 302 с.

70. Нечитайло А. А. Національний та транснаціональний характер сучасних діаспор як суб'єктів геополітичного впливу // Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2015. Випуск 126 (частина I). С. 144-149.

71. Окуньовська Ю. Роль громадських організацій в контексті українсько-польських відносин // Сучасні українсько-польські відносини : погляд експертів : зб. аналітичних матеріалів / упоряд. В. Бусленко. Вип. 2. Луцьк : Вежа-Друк, 2017. С. 97-101.

72. Олійник Ю., Ільницька У. Стратегічне партнерство України – Республіки Польща : основні етапи, геополітичні пріоритети та перспективи // 25 років Договору між Україною і Республікою Польща про добросусідство, дружні відносини і співробітництво : спроба балансу /

Матеріали III Українсько-польського наукового форуму (11-12 травня 2017, Olsztyn). Olsztyn-Львів : Видавництво НУЛП і INP UWM, 2017. С. 157-162.

73. Педенко В. Вплив української діаспори на розвиток України як європейської демократичної держави та просування українських національних інтересів серед впливових гравців на міжнародній арені // Діаспора як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті. Українська діаспора у світовій цивілізації (у рамках конгресу української діаспори) : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 18–20 жовт. 2008 р.) / редкол. : М. Галік та ін.; Нац. ун-т «Львівська політехніка», Міжнар. ін-т освіти, культури та зв'язків з діаспорою. Львів : Б. в., 2008. С. 26–28.

74. Перепелица Г.Н. Украина и Польша в архитектуре европейской безопасности // Polska polityka wschodnia / pod redakcją Macieja Mroza. Wrocław. Roznik. 2013. nr1(1). P. 49–64.

75. Пех В. Вплив діаспор на міжнародні відносини: сучасний стан і перспективи // Матеріали круглого столу з нагоди Дня спротиву окупації Автономної Республіки Крим та міста Севастополя: Тези доповідей. К.: НАУ, 2023. С. 109-110.

76. Пех В. Вплив української діаспори в Польщі на розвиток українсько-польських дипломатичних відносин // ПОЛІТ. СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ: Тези доповідей XXIII Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених; Національний авіаційний університет / Редакційна колегія М.Луцький [та ін.]. К.: НАУ, 2023. С. 120-122.

77. Пісанець П., Кукарцев О. Українсько-польські відносини в євроінтеграційному контексті // 25 років Договору між Україною і Республікою Польща про добросусідство, дружні відносини і співробітництво : спроба балансу / Матеріали III Українсько-польського наукового форуму (11-12 травня 2017, Olsztyn). Olsztyn-Львів: Видавництво НУЛП і INP UWM, 2017. С. 153-157.

78.Пивоваров А. Українсько-польські відносини в контексті євроінтеграції // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Серія : Міжнародні відносини. 2012. № 20. С. 37-41.

79.Позняк О. Проблеми взаємодії держави з українською діаспорою // Українські громади за кордоном: нові точки відліку : Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, 22 квітня 2021 р. Львів, 2021. С. 129-134.

80.Політичні відносини між Україною та Польщею // Посольство України в Республіці Польща URL: <http://poland.mfa.gov.ua/ua/ukraine-pl/diplomacy> (дата звернення: 28.05.2023).

81.Про закордонних українців : Закон України від 04.03.2004 р. №1582-ІУ // База даних «Законодавство України» / ВР України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1582-15> (дата звернення: 28.05.2023)

82.Про культуру : Закон України від 14.12.2010 р. №2778-УІ // База даних «Законодавство України» / ВР України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17> (дата звернення: 28.05.2023)

83.Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України : Закон України від 09.04.2015 р. №314-УІІІ // База даних «Законодавство України» / ВР України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/314-19> (дата звернення: 28.05.2023)

84.П'ятковська О. Ефективність використання української діаспорної мережі для сприяння соціально-економічному розвитку України // Галицький економічний вісник. 2012. № 3 (36). С. 16–23.

85.П'ятковська О. Українські вимушені мігранти у Польщі // Геополітичні пріоритети України : Збірник наукових праць. 2022. Випуск 1 (28). С. 69-79.

86. Раєвич Т. І. Діаспора як ентополітична категорія // Актуальні проблеми країнознавчої науки : матеріали І Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. (м. Луцьк, 9-10 жовт. 2014 р.) / М-во освіти і науки України [та ін.]. Луцьк, 2014. С. 89-93.

87.Савчук І. Виселення українського населення з Польщі 1944–1946 рр. // Українська діаспора : проблеми дослідження : тези доповідей Міжнародної наукової конференції, 27–28 вересня 2016 р., м. Острог / Міністерство освіти і науки України, Національний університет «Острозька академія», Українське історичне товариство. Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2016. С. 87-90.

88.Савюк І. Польща як амбасадор України в ЄС (історичні проблеми взаємин) // Сучасні українсько-польські відносини : погляд експертів: зб. аналітичних матеріалів / упоряд. В. Бусленко. Вип. 2. Луцьк : Вежа-Друк, 2017. С. 101-105.

89.Стоєцький С. В. Україна в зовнішній політиці Республіки Польща : євроатлантичний та європейський інтеграційний вимір. (Історико-політологічне дослідження) : монографія / ІПіЕНД імені І. Ф. Кураса НАН України. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2009. 176 с.

90.Стратегія публічної дипломатії України на 2021-2025 роки (2021 р.) // База даних «Законодавство України» / Міністерство закордонних справ України URL: <https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%97/public-diplomacy-strategy.pdf> (дата звернення: 28.05.2023)

91.Стрільчук Л.В. Становлення та розвиток польсько-українських міждержавних відносин, партнерства та співробітництва (кінець ХХ – початок ХХІ століття) : автореф. дис. ... д-ра іст. наук: спец. 07.00.02 «Всесвітня історія» / Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. Чернівці, 2014. 44 с.

92.Таран Я. А. Політологічний аналіз формування української діаспори : причини виникнення та розвиток // Трибуна. 2010. № 1–2. С. 42–43.

93.Таран Я. А. Можливості співпраці з українською діаспорою в республіці Польща в контексті національних інтересів України // Studia Politologica Ukraino-Polona. 2012. Вип. 2. С. 166–169.

94.Таран Я. А. Можливості впливу представників української діаспори на суспільно-політичне життя Республіки Польща, в котрій вони проживають // Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2012. Вип. 108. С. 133–135.

95.Таран Я. А. Діаспора та її роль у політичному розвитку суспільства // Humanities and Social Science. 2015. № III (7), Issue: 42. С. 56–59.

96.Таран Я. А. Основні напрями взаємодії України з представниками української діаспори Республіки Польща // Держава і право. Серія : «Політичні науки» : зб. наук. праць / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ : Вид-во «Юридична думка», 2016. Вип. 72. С. 197–214.

97. Таран Я. А. Роль української діаспори Республіки Польща в реалізації стратегії національної безпеки України // Держава і право. Серія : «Політичні науки» : зб. наук. праць / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ: Вид-во «Юридична думка», 2017. Вип. 78. С. 172–186.

98.Таран Я. А. Українська діаспора Республіки Польща та її роль у демократичному розвитку сучасної України : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. Київ, 2018. 20 с.

99.Тодоров І. Українсько-польські відносини в контексті сучасних викликів // Сучасні українсько-польські відносини : погляд експертів : зб. аналітичних матеріалів / упоряд. В. Бусленко. Вип. 2. Луцьк: Вежа-Друк, 2017. С. 59-68.

100. Трофименко М. Діаспора як об'єкт та суб'єкт публічної дипломатії // Історико-політичні проблеми сучасного світу. 2019. №39. С. 92-101.

101. Турчин Я. “М'яка сила” України в Польщі: особливості та механізми реалізації // Українська національна ідея : реалії та перспективи розвитку. 2012. Випуск 24. С. 119-125.

102. Турчин Я. Українська держава та закордонне українство в Польщі : особливості взаємодії // Українська національна ідея : реалії та перспективи розвитку. 2014. Вип.26. С. 149-155.

103. Турчин Б., Уханська О. Роль етнічної української меншини та діаспори в Польщі у формуванні іміджу України // 25 років Договору між Україною і Республікою Польща про добросусідство, дружні відносини і співробітництво : спроба балансу / Матеріали III Українсько-польського наукового форуму (11-12 травня 2017, Olsztyn). Olsztyn-Львів : Видавництво НУЛП і INP UWM, 2017. 326 с. С. 273-280.

104. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про додаткові заходи зміцнення довіри та безпеки від 30.11. 2004 р. // База даних «Законодавство України» / ВР України URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_056 (дата звернення: 28.05.2023)

105. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про економічне співробітництво від 04.05. 2006 р. // База даних «Законодавство України» / ВР України URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_063 (дата звернення: 28.05.2023)

106. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про скасування оплати за видачу національних віз від 15.09. 2012 р. // База даних «Законодавство України» / ВР України URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU12146.html (дата звернення: 28.05.2023)

107. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про співробітництво в галузі інформації від 30.12. 2008 р. // База даних «Законодавство України» / ВР України URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_128 (дата звернення: 28.05.2023)

108. Угода між Міністерством національної оборони Республіки Польща та Міністерством оборони України про взаємодію у військовій сфері від 03.02. 1993 р. // База даних «Законодавство України» / ВР України URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_191 (дата звернення: 28.05.2023) (втратила чинність)

109. Угода між Україною та Республікою Польща про соціальне забезпечення від 01.01. 2014 р. // База даних «Законодавство України» / ВР

України URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_161 (дата звернення: 28.05.2023)

110. Українська держава та закордонне українство в Польщі : особливості взаємодії. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080> (дата звернення: 28.05.2023)

111. Українська діаспора в об'єктиві сучасності – національно-політичний та духовно-культурний феномен URL: <https://miok.lviv.ua/?p=379>

112. Українці у Польщі. URL: <https://poland.mfa.gov.ua/ua/ukrainepl/ukrainians-in-pl> (дата звернення: 28.05.2023)

113. Хартія про особливе партнерство між Україною та Організацією Північноатлантичного договору від 09.07.1997 р. // База даних «Законодавство України» / ВР України URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_002 (дата звернення: 28.05.2023)

114. Хахула Л. Україна й українці в офіційному та медійному дискурсах сучасної Польщі (перша половина 1990-х років) // Україна-Польща: історична спадщина і суспільна свідомість. 2010-2011. Вип. 3-4. С. 222-233.

115. Хахула Л. І. Історичні стереотипи про Україну та українців у сучасній Польщі : автореф. дис. ... канд. істор. наук. Львів, 2013. 20 с.

116. Чепель О. Міжнародно-правове регулювання взаємодії України та закордонних українців // Українські громади за кордоном : нові точки відліку : Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, 22 квітня 2021 р. Львів, 2021. С. 146-149.

117. Чернова К. О. Українська діаспора як соціокультурна система : монографія. Київ: ДАКККіМ, 2007. 347 с.

118. Чорна Н. Україна і Польща : історіографія відносин (кін. ХХ – поч. ХХІ ст.). Вінниця: ПП Балюк І. Б., 2014. 416 с.

119. Шевчук Д. Українська діаспора в сучасному змінному світі : до проблеми культурної ідентичності // Українська діаспора : проблеми дослідження : тези доповідей Міжнародної наукової конференції, 27–28

вересня 2016 р., м. Острог / Міністерство освіти і науки України, Національний університет «Острозька академія», Українське історичне товариство. Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2016. С. 39-41.

120. Шеффер Г. Диаспори в мировой политике // Диаспори. 2003. №1. С. 162–184.

121. Ярошко О. Чинник діаспори у формуванні та здійсненні зовнішньої політики України // Діаспора як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті. Українська діаспора у світовій цивілізації (у рамках конгресу української діаспори) : матеріали II Міжнар. наук.-практ.конф. (м. Львів, 18–20 жовт. 2008 р.) / редкол. : М. Галік та ін.; Нац. ун-т «Львівська політехніка», Міжнар. ін-т освіти, культури та зв'язків з діаспорою. Львів : Б. в., 2008. С. 160–166.

122. Ярошко О. З. Місце української діаспори в зовнішній політиці держави походження : теорія і практика. Київ, 2011. 16 с.

123. Armstrong J. A. Mobilized and proletarian diasporas // American political science review /Wash., 1976. Vol. 70, №2. P. 393 – 408.

124. Brubaker R. The «diaspora» diaspora // Ethnic and racial studies. N.Y., 2005. Vol. 28, № 1. P. 1-19.

125. Bruneau M. Diasporas, transnational spaces and communities // Diaspora and Transnationalism : Concepts, Theories and Methods / ed. by R. Baubeck, T. Faist. Amsterdam : Amsterdam Univ. Press, 2010. P. 35–49.

126. Cohen R. Global diasporas: An introduction. Global diasporas / Ed. by R. Cohen.-Second edition. N. Y., 2008. 219 p.

127. Dumond G. Geopolitics is now transformed by the importance of diasporas URL: https://www.academia.edu/4376780/geopolitics_is_now_transformed_by_the_importance_of_diasporas_La_g%C3%A9opolitique_est_d%C3%A9sormais_transform%C3%A9e_par_l_importance_des_diasporas (дата звернення: 28.05.2023).

128. Esman M.J. *Diasporas in the contemporary world*. Polity Press, 2009. 210 p.

129. Faist T. *Diaspora and transnationalism : What kind of dance partners? // Diaspora and Transnationalism: Concepts, Theories and Methods / ed. by R. Baubek, T. Faist*. Amsterdam: Amsterdam Univ. Press, 2010. P. 9–34.

130. Fernandez J. *Framing the Diaspora : The Politics of Identity and Belonging // Diasporas: Critical and Inter-Disciplinary Perspectives*. Oxford: Inter-Disciplinary Press, 2009.

131. *Global communications make transnational engagement from diasporas a growing force* URL: <http://yaleglobal.yale.edu/content/diasporasshape-politics-back-home> (дата звернення: 28.05.2023).

132. *Global Ukrainians в пошуках нової моделі української народної культурної дипломатії – Global Ukraine News*. URL: <http://global-ukraine-news.org/ru/2016/06/22/globalukrainians-v-poshukah-novoyi-modeli-ukrayinskoyi-narodnoyi-kulturnoyi-dyplomatiyi/> (дата звернення: 28.05.2023)

133. Josselin D., Wallace W. *Non-State Actors in World Politics : A Framework*. New York: Palgrave, 2001. P. 1–20.

134. Keck M.E., Sikkink K. *Activist beyond borders: Advocacy Networks in International Politics*. Cornell University Press, 1998. 229 p.

135. Shain Y., Barth A. *Diasporas and International Relations Theory // International Organization*. 2003. No. 57 (3). P. 449–479

136. Strassburger G. *Transnational social spaces // Comparative European Research in Migration, Diversity and identities / ed. by W. Bosswick, C. Husband*. Bilbao: Univ. of Deusto, 2005. P. 49–66.

137. *The Political Importance of Diasporas* URL: <http://www.migrationpolicy.org/article/political-importance-diasporas> (дата звернення: 28.05.2023).

138. Varadarajan L. *The Domestic Abroad. Diasporas in International Relations*. Oxford: Oxford University Press, Inc., 2010.